

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ ΜΗΝΟΣ ΦΕΒΟΥΑΡΙΟΥ

ΣΥΝ ΤΩ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΩ ΔΕΛΤΙΩ

ΕΤΟΣ Κ'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, 3 ΜΑΡΤΙΟΥ 1900

ΑΡΙΘ. 9

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- † 'Ο (πρόεδρος)
† 'Ο Μέγας Πρωτοδύκελλος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
† 'Ο 'Αρχιεπ. τῆς 'Ι. Συνόδου ΦΩΤΙΟΣ (ταμίας)
† 'Ο Μέγας 'Αρχιεπίσκοπος ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ
ΧΡ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ (γραμματεὺς)

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμαν. κράτος μετρίτια ἀργ. 5
διὰ τὸν κατώτερον κλῆρον καὶ τοὺς δημοδιδασκ. 3
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φράγκα χρυσᾷ 25
ἑξαμηνιαία τὰ ἡμίση
Ἡ Συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται τὴν 1 Ἰανουαρίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λόγος ἠθικός εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μ. Τεσσα-
ρακοστῆς ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὑπὸ τοῦ καθη-
γητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς 'Αρχιμ. Εἰρηναίου — Οἱ
κοσμικοὶ τίτλοι καὶ αἱ τιμαὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινου-
πόλεως — Σχέσις τῆς 'Εκκλησίας πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὴν
πολιτικὴν καὶ τὸν πολιτισμόν — 'Εκκλησίαι βυζαντινῇ ἐξα-
κριβούμεναι κυρίως δὲ ἡ Θεοτόκος τῶν Κύρου — 'Εγγραφα
Πατριαρχικοῦ 'Αρχιεπισκοπικοῦ — 'Ο πατριάρχης Φώτιος
ὡς πατὴρ ἅγιος τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς 'Εκκλησίας — Το-
πικά ἀρχεῖα — 'Εκκλησιαστικὰ χρονικά.

ΛΟΓΟΣ ΗΘΙΚΟΣ

Εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν
τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς

ἐκφωνηθεὶς

ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ

ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

'Αρχιμ. Εἰρηναίου

ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

«Δεῦτε ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς ἐν ἐλεημοσύναις
καὶ οἰκτιρμοῖς πενήτων, μὴ σαλπίζοντες, μὴ
δημοσιεύοντες ἡμῶν τὴν εὐποιάν» (Ἰδομ.
Βον τῶν Κυριακῶν τῆς Μ. Τ.)

Θαυμαστὴ καὶ μεγάλη, Παναγιώτατε Δέ-
σποτα, θαυμαστὴ καὶ μεγάλη ἡ περὶ τῆς σωτη-
ρίας ἡμῶν πρόνοια τῆς φιλοστόργου ἡμῶν Μη-
τρὸς 'Εκκλησίας. Ἀφοῦ σήμερον τὴν πρώτην δι'
ἀρμονικῆς καὶ εὐήχου κωδωνοκρουσίας συνεκά-
λεσεν ἡμᾶς, ὅπως ἐν πνευματικῇ χαρᾷ καὶ ψυχι-
κῇ ἀγαλλιάσει ἐορτάσωμεν τὴν ἐπέτειον τῆς
λαμπρᾶς καὶ περιφανοῦς νίκης, τὴν ὁποίαν ἡ ἀ-
λήθεια κατὰ τοῦ ψεύδους, ἡ 'Ορθοδοξία κατὰ τῆς

κακοδοξίας, αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἀσπίλος νύμφη τοῦ
Σωτῆρος τοῦ κόσμου 'Εκκλησία, ἐνισχυομένη
ὑπὸ τοῦ ἀχωρίστως μετ' αὐτῆς διαμένοντος Πνεύ-
ματος τῆς ἀληθείας, ἤρατο κατὰ τῆς πολυκεφά-
λου "Τόρας τῶν αἱρέσεων" ἀφοῦ διὰ τῶν μελιρ-
ρύτων αὐτῆς ἀσμάτων διεζωγράφησεν ἡμῖν τοὺς
ὑπερανθρώπους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους οἱ διάφο-
ροι αὐτῆς Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, οἱ πολύφω-
τοι ἐκεῖνοι ἀστέρες τοῦ νοητοῦ αὐτῆς στερεώ-
ματος, κατέβαλον πρὸς διάσωσιν καὶ εἰς τὸ παν-
τελὲς περιθρίγκωσιν τοῦ συνόλου τῶν θείων αὐ-
τῆς καὶ οὐρανίων δογμάτων, νῦν διὰ παρομοίου
κωδωνοκρουσίας συνεκάλεσε καὶ πάλιν ἡμᾶς,
ὅπως μητρικῶς προτρέψῃ, ἵνα «ἐν ἐλεημοσύναις
καὶ οἰκτιρμοῖς πενήτων ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς». Τὴν
ἐξάσκησιν τῆς κατ' ἐξοχὴν πρακτικῆς ἀρε-
τῆς, τῆς ψυχοσωτηρίου ἐλεημοσύνης, συνιστῶ-
σα ἡμῖν διὰ τοῦ πρὸ μικροῦ λαμπρῶς καὶ ἀρ-
χαιοπρεπῶς ψαλέντος κατανυκτικοῦ ἰδιομέλου ἡ
μήτηρ ἡμῶν 'Εκκλησία εὐθὺς μετὰ τὸν ἐορτα-
σμόν τῆς ἀπαραχαράκτου διαφυλάξεως τῶν δογ-
μάτων αὐτῆς, θέλει νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι καθὼς
ἡ θεωρία ἀνευ τῆς πράξεως εἶνε ἀνωφελής, κα-
θὼς ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων εἶνε νεκρά, καθὼς
εἶνε ἀδύνατον εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διὰ τῆς
μῆκος μόνον αὐτῶν πτέρυγος νὰ διασχίζωσι τὸν
ἀέρα καὶ νὰ ἀνέρχωνται εἰς αἰθέρια ὕψη, οὕτως
εἶνε ἀδύνατον καὶ εἰς τὸν χριστιανισμόν διὰ μό-
νης τῆς ὀρθῆς καὶ ἀνελλιπούς ὁμολογίας καὶ
τηρήσεως τῶν δογμάτων τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν διδασκαλίας, ἀνευ ἀναλόγου πρακτικῆς ἀ-

ρετῆς, νὰ τύχη τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἐπιδιώκοντες οἱ θεοφώτιστοι τῆς θείας ἡμῶν λατρείας διαμορφωταί, ὥρισαν, ὅπως κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ψάλληται τὸ ἐν λόγῳ περὶ θεαρέστου ἐλεημοσύνης ἰδιόμελον, διὰ τοῦτο θεωρῶ λίαν κατάλληλον, ὅπως, μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ φωτισμοῦ τῆς θείας χάριτος καὶ τῶν εὐλογιῶν τοῦ Παναγιωτάτου ἡμῶν Πατρὸς καὶ Πατριάρχου, ὁμιλήσω περὶ τῆς ψυχοσωτηρίου ἐλεημοσύνης· δι' ὃ χαρίσατέ μοι ἐπ' ὀλίγον εὐμενῇ καὶ σύντονον τὴν ὑμετέραν προσοχήν καὶ ἀκρόασιν.

Τί ἐστὶν ἐλεημοσύνη οἱ πάντες γινώσκουμεν καὶ διὰ τοῦτο θεωρῶ ἄσκοπον, ὅπως προβῶ εἰς ὀρισμὸν τῆς ἀρετῆς ταύτης· ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν, ἀγνοοῦντες τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς ἀπορρέει, καὶ τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ὑψηρὸν τῆς ἐλεημοσύνης μέγαρον ὠκοδομηται, ἔχουσιν ἐσφαλμένην ἰδέαν περὶ τῆς ἀπολύτως ὑποχρεωτικῆς σημασίας τοῦ χριστιανικοῦ τούτου καθήκοντος, θεωροῦντες αὐτὸ ἔργον ἀπλῆς μεγαλοψυχίας καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς πᾶσχοντας καὶ δεομένους, διὰ τοῦτο εἰς τὴν διαφώτισιν τούτων καὶ μόνον τῶν σημείων θὰ περιορισθῶ.

Ἡ ἐλεημοσύνη, ἀγαπητοί, ὡς θετικὴ ἐντολὴ δὲν ἀναγράφεται μὲν ἐν τῷ Δεκαλόγῳ, εὕρισκουμεν ὅμως ρητῶς αὐτὴν διατετυπωμένην ἐν τε τῷ καθόλου ἀποκεκαλυμμένῳ θείῳ νόμῳ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς ἡμῶν, ἐν τῇ πνευματικῇ δηλονότι καὶ λογικῇ ἡμῶν φύσει. Τὴν ἐντολὴν ταύτην σαφῶς ἀναγινώσκουμεν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἐν ταῖς πτυχαῖς τῶν καρδιῶν ἡμῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν χωρίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς τῶν περικλείοντων ἐν ἑαυτοῖς ρητῶς τὴν ἐντολὴν τῆς ἐλεημοσύνης προσάγομεν ἐνταῦθα τὰ μᾶλλον σαφῆ καὶ ὠρισμένα, τὰ μηδεμίᾳ παρεξηγήσεως ὄντα ἐπιδεκτικά. Ἄ'Εγὼ σοι ἐντέλλομαι, λέγει ὁ Μέγας Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῷ Δευτερονόμιῳ πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ λαόν, ἐγὼ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ρῆμα τοῦτο. Ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πένιτι καὶ τῷ ἐπιδεομένῳ τῷ ἐπὶ τῆς γῆς σου» (Δευτ. XV, II)· ἐν δὲ τῷ βιβλίῳ Σειρὰχ ἡ ἐλεημοσύνη ὀνομάζεται ρητῶς ἐντολή· ἐντολὴς λοιπὸν ἐνεκα ὀφείλομεν νὰ μεριμνῶμεν περὶ τῶν πτωχῶν (Σειρ. IV, 1, 8. XXIX, 12).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν συγκεφαλαίων ἅπαντα τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας δὲν περικλείει αὐτοὺς ἐν τῇ ἀγάπῃ· ἐν ποίᾳ ὅμως ἀγάπῃ; μήπως ἐν τῇ νεκρᾷ καὶ ἐγωϊστικῇ ἐκείνῃ ἀγάπῃ, ἥτις περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐκφράζη ἀπλῶς τὴν λύπην αὐτῆς ὁσάκις βλέπει πρὸ αὐτῆς τὴν δυστυχίαν ὑπὸ τὰς μᾶλλον σπαραξικαρδίους αὐτῆς μορφάς; Μήπως ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀκάρπῳ ἀρετῇ τῇ συνισταμένῃ ἐκ μόνων αἰσθημάτων συμπαθείας, ἄνευ θετικῶν ἀγαθῶν ἔργων; Οὐχί. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἀγαπητοί, φυτεύων ἐν μέσῳ τῆς γῆς τὸ καλλίκαρπον τῆς ἀγάπης δένδρον καὶ ἀρδεύων αὐτὸ διὰ τῶν ἐνεργητικῶν ραμάτων τοῦ νόμου τῆς χάριτος, ἤθελεν, ὅπως τὸ δένδρον τοῦτο οὐ μόνον προστατεύῃ ἅπασαν τὴν ὑφήλιον ὑπὸ τὴν σωτήριον αὐτοῦ σκιάν, ἀλλὰ καὶ τρέφῃ αὐτὴν διὰ τῶν ἀφθόνων αὐτοῦ καρπῶν. Ἐντεῦθεν ὁ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Κυρίου ἀναπνεύων καὶ ἐκείθεν ἀντλήσας τὰ μυστήρια τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως Ἰωάννης, ἐρμηνεύων ἐν τίνι συνίσταται ἡ ἀληθὴς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη λέγει· «Τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μὴδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. Ὃς ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ» (Α. Ἰωάν. 3, 17, 18)· ὁ δὲ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ἐντέλλεται διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ Τιμοθέου τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, . . . ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς» (Α. Τιμ. VI, 17).

Ἐνεκα τῆς ὑψίστης σημασίας τὴν ὁποίαν πρὸς εὐημερίαν τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος κέκτηται ἡ ἐντολὴ τῆς ἐλεημοσύνης, ὁ οὐράνιος ἡμῶν νομοθέτης περιφρούρησε καὶ ἐξησφάλισε τὴν τήρησιν αὐτῆς δι' ὑποσχέσεως μεγίστων μὲν ἀμοιβῶν εἰς τοὺς τηρητὰς αὐτῆς, φοβερῶν δὲ ἀπειλῶν κατὰ τῶν ἀνελεημόνων. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐλαχίστη ἐλεημοσύνη ἡμῶν, ἡ παροχὴ ψυχροῦ ὕδατος δὲν μένει ἄνευ ἀμοιβῆς (Μαρ. IX, 41). Βεβαίως οἱ πτωχοί, οἱ ἀσθενεῖς, οἱ τυφλοὶ εὐεργετούμενοι ὑφ' ἡμῶν δὲν εἶνε εἰς θέσιν ἵνα ἀποδώσωσιν ἡμῖν τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐν τούτῳ συνίσταται ἡ ἀξία τῆς ἐλεημοσύνης, ἐν τούτῳ περικλείεται ἡ εὐτυχία ἡμῶν, καθ' ὅσον τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἐλεημοσυνῶν ἡμῶν ἀναλαμβάν-

νει νὰ παράσχη ἡμῖν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. Πόσον μεγάλη καὶ πόσον βεβαία ἔσται ἡ ἀντιμισθία τῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ νὰ γίνηται ἐγγυητὴς καὶ ὀφειλέτης ἡμῶν (Παροιμ. 19, 17). Ὅντως ἄπειρος ἡ ἀγαθότης καὶ φιλανθρωπία τοῦ Οὐρανίου ἡμῶν Πατρός, ὅστις τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐξήρτησεν ἐκ τῆς τόσον εὐκόλωςπραπτομένης ἐλεημοσύνης. Ὅστις τὴν καλὴν χρῆσιν τῶν ἐφημέρων ἀγαθῶν, ἅτινα αὐθις ἐκ τῶν οἰκτιρμῶν αὐτοῦ ἀπορρέουσιν, ἀμείβει διὰ τῆς Οὐρανίου βασιλείας. Εἶνε ἀνεκτίμητον εὐτύχημα δι' ἡμᾶς, χριστιανοί, διὰ τόσον μικρῶν θυσιῶν νὰ ἀποκτῶμεν τὴν ἄπειρον μακαριότητα καὶ διὰ στιγμιαίων στερήσεων νὰ γινώμεθα κληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ νὰ δανείζεται καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ σὺν τόκῳ τὴν ὀφειλὴν. Μικρὰ δόσεις εἰς τὸν πτωχὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ γιγνομένη, μεταβαίνουσα εἰς τὸν Θεὸν αὐξάνει, καθίσταται ἀμέτρητος θησαυρός, βέβαιος, τὸν ὅποιον δὲν δύναται νὰ διασκορπίσωσιν οὔτε αἱ ἀκαταστασίαι τοῦ ἔξω κόσμου, οὔτε ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων (Λογ. περὶ νηστ. καὶ ἐλεημ.).

Ἀφ' ἑτέρου ὁμως οὐαί, φοβερὸν οὐαὶ ἀναμένει τοὺς εὐπόρους, τοὺς ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὰ δυστυχήματα τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Ποῖον ἀμάρτημα κατεβίβασε μέχρι τοῦ ἄδου τὸν σκληροτράχηλον πλούσιον τοῦ εὐαγγελίου; Οὐδὲν ἄλλο ἀναμφιβόλως παρὰ ἡ ἀσπλαγχνία αὐτοῦ, ἥτις ἀφῆκε τὸν πτωχὸν Λάζαρον νὰ τήκηται ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ μάτην νὰ προσπαθῇ νὰ γεμίσῃ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. Ὅταν δ' ἐπὶ τέλους ὁ ἀνελεήμων οὗτος ἄνθρωπος θὰ παραστή δεδιῶς καὶ τρέμων ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ τοῦ Θεοῦ κριτηρίου, θὰ ἀναγνώσῃ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος αὐτοῦ διὰ πυρίνων γραμμάτων κεχαραγμένην τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Ἡ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος» (Ἰακωβ. 2, 13), καὶ τοῦτα, διότι κατὰ τὸν σοφὸν Σολωμῶντα «ὅς φράσσει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐπακοῦσαι πένητος καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσεται καὶ οὐκ ἔσται ὁ εἰσακούων». (Παροιμ. 21, 13).

Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λόγον ποιούμενος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, καθ' ἣν οὗτος πάλιν ἐλεύσεται, ἀλλ' οὐχὶ πλέον ὡς λυτρωτής, ἀλλ' ὡς κριτὴς πάντων ζώντων τε καὶ

τεθνεώτων λέγει, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς θὰ χωρισθῶσιν εἰς δύο μέρη· καὶ οἱ μὲν ἱστάμενοι πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ, οἱ ἐκλεκτοί, θὰ ἀκούσωσι τὸ «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· τοὺς δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἱσταμένους ἀμαρτωλοὺς θὰ κεραυνοβολήσῃ ἡ φοβερὰ φωνὴ ἀδεκάστου Κριτοῦ «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ (Ματθ. XXV, 34, 41). Τίς δὲ ἡ αἰτία τῶν δύο τούτων ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ἀποφάσεων; Οὐδεμία ἄλλη, παρὰ ἡ τήρησις ἢ ἡ καταπάτησις τῆς ἐντολῆς τῆς ἐλεημοσύνης. «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. . . καὶ ἔφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. αὐτόθι).

Ἐὰν τοὺς περὶ μελλούσης κρίσεως λόγους τούτους τοῦ Σωτῆρος ἐρμηνεύσωμεν ἀσχέτως πρὸς ἕτερα χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, δυνάμεθα φυσικῶς νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἐν τῷ χριστιανισμῷ δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐντολή, ἐν τῇ ἠθικότητι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀρετὴ ἐκτὸς τῆς ἐλεημοσύνης. Νομίζει τις, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῷ περὶ ἐλεημοσύνης κεφαλαίῳ λησμονεῖ ἑαυτὸν χάριν τῶν πτωχῶν, ὅτι ἐπιδιώκει τὴν ἱκανοποίησιν τῶν συμφερόντων ἐκείνων πρὸς βλάβην τῶν ἰδίων. Ἀλλ' ὅχι· τὰ συμφέροντα τῶν πτωχῶν, ὅπως ὁ ἴδιος ἐκφράζεται, εἶνε συμφέροντα καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δὲν διακρίνει, ἀλλὰ ταυτίζει ἑαυτὸν πρὸς τοὺς πτωχοὺς (Ματθ. 25, 40, 45). Τίς λοιπὸν ἐξ ἡμῶν, ὅσον ψυχρὸς περὶ τὴν πίστιν καὶ ἂν εἶνε, ἐὰν ἐνεφανίζετο πρὸ αὐτοῦ σήμερον ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅπως εἶδον αὐτὸν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἐπὶ γῆς αὐτοῦ βίου αἱ πόλεις καὶ κῶμαι τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας, τίς λέγω, δὲν θὰ ἐπεδίωκε πάσῃ δυνάμει νὰ γίνῃ κοινωνὸς τῆς μερίδος τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων γυναικῶν, αἰτινὲς τότε διηκόνουν αὐτῇ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν; Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν θὰ ἐθυσίαζεν εὐχαρίστως ὑπὲρ τοῦ Σωτῆρος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἅπασαν τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν; Καὶ ὁμως καὶ σήμερον δυνάμεθα νὰ γινώμεν κοινωνοὶ τῆς μερίδος τῶν μυροφόρων, «Καὶ νῦν, λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ὁ Αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἔστιν· καὶ νῦν ὁ Αὐτὸς Ἰῆ ἐν τοῖς πέ-

νησιν· Αὐτὸς γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ εἰμι» (Ὁμιλ. 88 εἰς Ματθ. 23 γ'). Ναί, ἀγαπητοί, καθ' ἐκάστην βλέπομεν πρὸς ἡμῶν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πεινήτων. Ἡ ἐκτεινομένη πρὸς ἡμᾶς χεὶρ, ὅπως δεχθῇ τὴν ἐλεημοσύνην ἀναντιρρήτως εἶνε ἡ χεὶρ τοῦ πτωχοῦ, ἀλλ' ἡ ἀόρατος χεὶρ ἡ δεχομένη τὴν ἐλεημοσύνην ἡμῶν εἶνε ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ κλαυθμηρισμοὶ τῶν πεινήτων εἶνε παρακλήσεις αὐτοῦ, οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα αὐτῶν, στεναγμοὶ καὶ δάκρυα ἐκείνου. Ἐὰν λοιπὸν ἐτρέφομεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Οὐρανίου ἡμῶν Διδασκάλου πίστιν σταθεράν, πίστιν ζῶσαν, δὲν θὰ περιεμένομεν τὰς παρακλήσεις τῶν πτωχῶν ὅπως παράσχωμεν αὐτοῖς τὴν αἰτουμένην βοήθειαν, ἀλλὰ τὸνναντίον μάλιστα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ ἤρχίζομεν νὰ παρακαλῶμεν αὐτούς, ὅπως δεχθῶσι τὰ δόματα ἡμῶν καὶ θὰ ἐχαίρομεν χαρὰν μεγάλην, ὅσάκις τὰ δῶρα ἡμῶν θὰ ἐγίνοντο ἀποδεκτὰ ὑπ' αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον ὀφείλομεν μεθ' ἱλαρότητος καὶ χαρᾶς νὰ ἐλεῶμεν τοὺς πτωχοτέρους ἀδελφούς ἡμῶν. Πολλοὶ τῶν σημερινῶν χριστιανῶν ὄντες νόμιμοι κάτοχοι πλούτου καὶ ἄλλων ὑλικῶν ἀγαθῶν φρονοῦσιν, ὅτι δύνανται καὶ νὰ διαθέσωσιν αὐτὸν κατ' ἀρέσκειαν, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς. Ἡσυχοὶ ὑπὸ τῆς ιδέας, ὅτι εἶνε οἱ νόμιμοι τῶν ἐπιγείων αὐτῶν ἀγαθῶν κάτοχοι, οὐδόλως ταραττονται ὑπὸ ἀμφιβόλιων καὶ ὡς πρὸς τὴν διαχείρησιν αὐτῶν· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι, ἀγαπητοί, ἀπατῶνται ἀπάτην οἰκτράν. Διότι ὅσον νόμιμα καὶ ἂν ὑποτεθῶσι τὰ ἐπὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν δίκαια ἡμῶν, οὐχ ἦττον ὁμως ὑπάρχει ἐν οὐρανοῖς ἀπόλυτός τις Κύριος, ὅστις αὐτοδικαίως ἔχει ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου ἀσυγκρίτως μείζονα τῶν ἡμετέρων δικαιώματα καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπορρέουσι καὶ τὰ ἡμέτερα. Οἱ εὐποροὶ τῆς γῆς κατὰ τὸν προφήτην κέκτννται ἐκείνῳ μόνον, ὅπερ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ δωρήσῃται αὐτοῖς (Ὡσ. II, 8). Ἀλλ' ὁ Θεὸς χαρίζομενος εἰς τοὺς ἀνθρώπους διάφορα ἐπίγεια ἀγαθὰ, δὲν παραιτεῖται τῶν ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν τούτων δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὡς σαφῶς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς χωρίου τῆς βίβλου τοῦ προφήτου Ἀγγαίου «ἐμὸν τὸ ἀργύριον καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ (Ἀγγ. 2, 9). Οὗτος ἀποκαλύπτει τὴν ὑψίστην αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν ἐξουσίαν ὅταν δωρῇται αὐτὰ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ἐκδηλοῖ δὲ τὴν αὐτὴν

ἐξουσίαν καὶ ὅταν ἀφαιρῇ ταῦτα ἀπ' αὐτῶν. Ἀρὰ γε δὲν ἐμβλέπομεν τὴν ἐνέργειαν ταύτης τῆς θείας ἐξουσίας ἐν τῇ καθημερινῇ ροῇ τοῦ πλούτου, ἐν τῇ μεταβάσει τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν, ἀπὸ βασιλείου εἰς βασιλείον; Δὲν βλέπομεν ἄρὰ γε καθ' ἐκάστην πῶς αἱ πλήμνυραι τῶν ποταμῶν καὶ τῆς θαλάσσης κατακλύζουσιν ὅλοκληρους χώρας, πῶς τὸ παμφάγον στοιχεῖον τῶν συγχῶν πυρκαϊῶν μεταβάλλει εἰς τέφραν μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, ὅλοκληρους συνοικίας, ὅλοκληρους πόλεις; πῶς αἱ ἐπιδημικαὶ νόσοι ἐξαφανίζουν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐκατομμύρια ἀνθρώπων; πῶς αἱ τρικυμῖαι τῆς θαλάσσης καταποντίζουν ὅλοκληρα ἱστιοφόρα καὶ ἀτμόπλοια πελωρίου μεγέθους θάπτουσαι ἐν τοῖς ὕδατοστρώτοις τάφους κολοσσιαίας περιουσίας; Κύριος ὁ Θεὸς εἶνε κατὰ ταῦτα ὁ πρῶτος, ὁ ἀληθής, ὁ νόμιμος κύριος πάντων, ἡμεῖς [δέ, κατ' ἀκρίβειαν εἰπεῖν, οἰκονόμοι καὶ διαχειρισταὶ τοῦ πλούτου αὐτοῦ, ἀπάροικοι ἐν τῇ γῇ Αὐτοῦ» (Λευϊτ. XXV, 23). Ὡς διαχειρισταῖς παρέχει ἡμῖν τὸ δικαίωμα, ὅπως μεταχειριζώμεθα δι' ἰδίαν χρῆσιν μέρος μόνον τῶν ὑφ' ἡμῶν συλλεγομένων ἐπιγείων ἀγαθῶν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀνήκουσιν αὐτῷ ὡς οἰκοδεσπότη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶνε ἀνεκδεής, διὰ τοῦτο ἀνατίθῃσιν εἰς τοὺς πτωχοτέρους ἀδελφούς ἡμῶν νὰ λαμβάνωσι παρ' ἡμῶν τὸ εἰς αὐτὸν ὀφειλόμενον, παρέχει εἰς αὐτοὺς τὰ ἴδια ἐπὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν δικαιώματα, καθίστησι τοὺς πτωχοὺς κατὰ τὴν ἔκφρασιν Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἰδίους εἰσπράκτορας.

Ἰδού, ἀγαπητοί, ὅποια τις εἶνε ἡ ἀληθῆς σχέσις τῶν πλουσίων πρὸς τε τὸν Θεόν, τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἅτινα κέκτννται. Πῶς λοιπὸν τινες ἐξ ἡμῶν δισχυρίζονται ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη εἶνε ἔργον τῆς μεγαλοψυχίας τῶν πλουσίων πρὸς τοὺς πτωχοὺς; Οὐχί· ἡ ἐλεημοσύνη εἶνε χρέος ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν· ἐλεοῦντες δὲ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας ἐκπληροῦμεν, ὡς πιστοὶ οἰκονόμοι καὶ φρόνιμοι, ἔργον αὐστηρᾶς δικαιοσύνης, ἀρνούμενοι δὲ βοήθειαν τοῖς πένησι καθιστάμεθα κακοὶ καὶ πονηροὶ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, οὓς δικαίως ὁ Κύριος ὅταν ἔλθῃ διχοτομήσει καὶ τὸ μέρος αὐτῶν μετὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ ἀπίστων θήσει» (Λουκ. 12, 42. Ματθ. 24, 51).

Ἐκτὸς ὁμως τούτου, ἐλεοῦντες καὶ βοη-

θοῦντες τοὺς πτωχοὺς καὶ πάσχοντας ἱκανοποιοῦμεν ἐν τῶν γλυκυτέρων συναισθημάτων τῆς ἡμετέρας καρδίας· τὸ συναίσθημα τῆς συμπαθείας καὶ βοηθείας τῶν πτωχῶν ἦτο λίαν γνωστὸν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μακρὰν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ πορευομένους τὴν ὁδὸν αὐτὴν ἐθνικούς. Καθ' ἣν ἐποχὴν πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ πᾶσαι αἱ κακαὶ παρ' αὐτοῖς ἐθεοποιήθησαν, μόνον ἡ σκληροκαρδία πρὸς τοὺς πένητας οὐ μόνον οὐδεμίας ὑπολήψεως ἀπῆλaven, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἀντικείμενον τῆς γενικῆς καταφορᾶς καὶ ἐπικρίσεως. Καθ' ἣν ἐποχὴν πάντα τὰ θεῖα δίκαια κατεπατοῦντο, μόνον τὰ δίκαια τῶν πενήτων ἐθεωροῦντο ἱερὰ καὶ ἀξιοσέβαστα. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, αἵτινες ὁμολογουμένως δὲν δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ἐπὶ τῇ ἠθικῇ τῶν χριστιανῶν τελειότητι, ὁ ἐν ἰλαρότητι, ἀπλότητι καρδίας καὶ πλουσιοπαρόχως ἐλεῶν δὲν ἀποτελεῖ ἄρᾳ γε ἀντικείμενον σεβασμοῦ, δὲν ἀπολαύει ἄρᾳ γε τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἐπαίνων; Μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐδείχθη ἀνωτέρα πάσης διαστροφῆς. Καὶ ἀληθῶς οὐδὲν ἄλλο ἐκ τῶν ἡμετέρων συναισθημάτων εἶνε βαθύτερον ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἐρριζωμένον τῆς συμπαθείας πρὸς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα. Ἐνεκα τούτου δὲ ἀκριβῶς καὶ οὐδεμία τῶν τοῦ κόσμου τούτου ἀπολαύσεων δύναται νὰ εἶνε μᾶλλον εὐχάριστος, οὐδεμία εὐχαρίστησις μᾶλλον χαροποιός, οὐδεμία χαρὰ μᾶλλον καθαρὰ τῆς ἀπολαύσεως τῆς εὐχαριστήσεως, τῆς χαρᾶς, ἣν αἰσθανόμεθα ἀπαλλάσσοντες διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἡμῶν τοὺς δυστυχοῦντας ἀπὸ τῆς δυσχεροῦς καὶ ἀπελπιστικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ καθιστῶντες αὐτοὺς, ἔστω καὶ προσκαίρως εὐτυχεῖς.

Ἄλλ' εἰς τοῦτο τοῦ λόγου γενομένου, ὅπως προλάβωμεν καταχρήσεις τινὰς τῆς θείας ταύτης ἐντολῆς, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ χριστιανός, ὅπως ἀποβῇ ἐλεήμων δὲν ἀρκεῖ ἀπλῶς νὰ δίδῃ ἐλεημοσύνην, ἀλλ' ἀνάγκη, ὅπως ποιῇ τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοῦ καθὼς πρέπει· διότι ὡς ἄριστα παρατηρεῖ ὁ σοφὸς Σειράχ «ἔστι δόσις, ἣ οὐ λυσιτελήσει σοι, καὶ ἔστι δόσις, ἥς τὸ ἀνταπόδοσμά διπλοῦν» (Σειρ. 20, 10). Ὁ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν πολλακίς μὴ δυνάμενος νὰ παρεμποδίσῃ τὴν παροχὴν τῆς ἐλεημοσύνης προσπαθεῖ παντὶ σθένει νὰ μολύνῃ καὶ ἐκμηδενίσῃ τοῦλάχιστον τὴν ἀξίαν αὐτῆς· ὅταν δὲν δύ-

ναται νὰ προλάβῃ τὴν τέλει τῆς ἀγαθῆς πράξεως, τότε διαφθείρει τὰ ἐλατήρια καὶ οὕτω κατορθοῖ ὅπως καὶ τὸ σωτηριωδέστερον τῆς πίστεως ἔργον καταστῇ ἀντικείμενον βδελυγμίας καὶ ἀποστροφῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς ἐπαράτου φιλοδοξίας τυφλοῦμενοι ἐμπίπτουσιν εἰς τὰς ψυχωλέθρους παγίδας τοῦ διαβόλου, ἐλεοῦντες πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο ἤδη ὁ σοφὸς Σολωμὼν ἔλεγεν «ὅτι εἶδε πολλοὺς τῶν ὀνομαζομένων ἐλεημόνων, ἀλλ' ὁλίγους εὗρισκεν ἀληθῶς τοιούτους» (Παροιμ. 20, 6).

Ἐὰν, ἀγαπητοί, ἡ ἐλεημοσύνη ἦτο ἀπλοῦν ἔργον μεγαλοψυχίας, θὰ ἦτο ἀδιάφορον τὸ ἐλατήριον ὑπὸ τοῦ ὁποῖου κινούμενοι πράττομεν ταύτην, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐλεημοσύνη, ὡς εἶδομεν, εἶνε ἔργον πίστεως, καθήκον ἀπολύτως ὑποχρεωτικὸν διὰ πάντας, διὰ τοῦτο ὅπως διαμένῃ πάντοτε τοιούτου, ἀνάγκη νὰ ἀπορρέῃ ἐκ θρησκευτικῶν ἀρχῶν, ἀνάγκη ὡς ἐλατήριον πρὸς τὸ ἐλεεῖν νὰ χρησιμεύῃ ἡ ἀδόλος χριστιανικὴ ἀγάπη, ἥτις τὰ πάντα ἐνεργεῖ χάριν τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ ἐκείνην τὴν ἐλεημοσύνην, ἥτις τελεῖται ἐκ λόγων φυσικῆς πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπαθείας· διότι καίτοι ἡ τοιαύτη ἐλεημοσύνη δὲν εἶνε ἀξία μισθοδοσίας, οὐχ ἦττον ὅμως δὲν εἶνε καὶ ἀξιόποινος. Ἡ ἔλλειψις τῆς ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν λόγων ἐξασκουμένης ἐλεημοσύνης ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι διασκορπίζει τοὺς θησαυροὺς ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς νὰ δύναται νὰ μεταφέρῃ αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανοὺς, χωρὶς νὰ καθιστᾷ ὀφειλέτην ἡμῶν τὸν Θεόν.

Καὶ λοιπόν, μαθόντες τοὺς λόγους, δι' οὓς ὀφείλομεν νὰ ἐλεῶμεν τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, ἃς ἔχωμεν πάντοτε ὡς ἀφετηρίαν καὶ τέρμα ἐν ταῖς ἐλεημοσύναις ἡμῶν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Μόνον αὐτὸς δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ὄντως ἀντάξιον ἐλατήριον τοιούτου λαμπροῦ ἔργου, οἷον ἡ ἐλεημοσύνη. Ἄς μὴ ἀναμένωμεν ἀνταπόδοσιν, ἃς μὴ ζητῶμεν εὐγνωμοσύνην ἀπὸ τοὺς πένητας· μήπως δὲν ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Θεοῦ; Ἄς ἐλεῶμεν τοὺς χρεῖαν ἔχοντας οὐκ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ μεθ' ἰλαρότητος· διότι ἰλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός (Β. Κορ. 9, 7). Ἄς μὴ σπείρωμεν φειδομένως τὸν τῆς ἐλεημοσύνης σωτήριον σπόρον, διότι φειδομένως καὶ θὰ θερίσωμεν· ἀλλ' ἃς σπείρωμεν ἐπ' εὐλογίαις, ἵνα ἐπ' εὐλογίαις θερίσωμεν

(αὐτ. 7, 6). Ὡς σκορπίζωμεν ἐλευθέρως καὶ πλουσιοπαρόχως τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν, ὥς δίδωμεν τοῖς πένησιν, ἵνα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν μένη εἰς τὸν αἰῶνα (ψαλ. 111, 9)· ὥς ἐλεῶμεν μετὰ τοσαύτης ἀπλότητος καρδίας καὶ μυστικότητος ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ ἡ ἀριστερὰ τὸ τῆς δεξιᾶς θεάρεστον ἔργον· ὥς μὴ λησμονώμεν ποτε, ὅτι αἱ ἐλεημοσύναι τοῦ ἑκατοντάρχου Κορινθίου, καί περ βεβυθισμένον ἐν τῷ σκότει τοῦ ἐθνισμοῦ, ἔφθασαν, ὡς θυμίαμα, μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ κατεβίβασαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν λαμπρὰν ἀκτῖνα τῆς πίστεως· Ὡς ἀγαθοποιῶμεν, λοιπόν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, ὥς ἀγαθοποιῶμεν καὶ ὥς δανείζωμεν μηδὲν ἀπελπίζοντες. βέβαιον ὄντες, ὅτι ὁ μισθὸς ἡμῶν ἔσται πολὺς» (Λουκ. 6, 35). Γένοιτο.

ΟΙ ΚΟΣΜΙΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ*

Ἡ ἱστορία τῆς τιτλοφορίας ἀναπτυσσομένη διδάξει ὅτι τίτλοι πομπώδεις ἀδιακρίτως ἀπενέμοντο τοῖς ἀγιοτάτοις προέδροις τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ὁ δὲ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων ἀφιέρωσεν ἐξ μεγάλης σελίδας τοῦ ὀγκωδεδστάτου συγγράμματος αὐτοῦ «Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων»¹⁷ ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι «ἔχει γινώσκειν ἕκαστος χριστιανὸς ὅτι, καθὼς οἱ λοιποὶ θρόνοι εἰδικὸν προνόμιον οὐκ ἔλαβον ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐγκωμίων καὶ ὀνομάτων, οὕτω μήτε ὁ τῆς Ῥώμης πάπας τοιοῦτό τι δύναται λαβεῖν ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας». Ὡς δὲ παρατηρεῖ, τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης οἱ πάπαι ἐτίμων ἐξόχως τοὺς τῆς νέας προέδρους διὰ τῆς ἀπονομῆς ἐξόχων ὀνομασιῶν· οὕτως ὁ Κελεστίνος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς κωνσταντινουπόλιτας, τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικὸν ὀνομάζει «διδάσκαλον τῆς καθολικῆς πίστεως», ὁ δὲ Ἀδριανὸς τῷ οἰκουμενικῷ Ταρσίῳ γράφει «ἡ σὴ σεπτὴ ὁσιότης καὶ σεπτοτάτη ἀγιωσύνη». Τῆς δὲ βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ τῶν μεγάλων κέντρων τῆς ἐν Ἀνατολῇ θρησκευτικῆς δράσεως οἱ παναγιώτατοι προϊστάμενοι ταῖς αὐταῖς ἐκφράσεσι καὶ λέξεσιν ἡμεῖς ὄντες τοὺς ἱεροὺς ποντίφηκας τῆς πόλεως τῶν Καισάρων· ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα «πατέρα αὐτῆς» ἐκάλεσε τὸν

ἱερὸν ἄνδρα· καὶ ὁ μὲν Χρυστόμοσ ἀδελφότην αὐτοῦ, καθὼς εἶδομεν, καλεῖ τὸν Ἰννοκέντιον, Ἀγκητὸν δὲ τὸν Ῥώμης ὀνόμασαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει «πατέρα πατέρων καὶ πατριάρχην οἰκουμενικόν», ὡς εἶπε καὶ Κύρος ὁ Ἀλεξανδρεὺς Σέργιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ὃν ὁ Σωφρόνιος ὁ Ἱεροσολύμων ἀδελφότην πάντων ἐκάλεσεν. Ἀλλ' ἐπίσης Στέφανος ὁ Καρθαγένης, ἐπιστέλλων Δαμάσῳ τῷ πάπᾳ Ῥώμης, πατέρα πατέρων ὀνόμασεν αὐτόν, ὡς ὁ μέγας Ἀθανάσιος Ὅσιον τὸν Κοδρουβῆς «πατέρα τῶν ἐπισκόπων» καὶ μέχρι τοῦ 17' αἰῶνος οἱ τίτλοι οἱ τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῖς λοιποῖς πατριαρχαῖς τῆς ἐφ' ἡς λήξεως ἀπονεμηθησόμενοι ἔμεινον ἀόριστοι· πρᾶξιν ἐπισήμως ἐξαγγέλλουσαν τοὺς ἰδιόζοντας ἐκάστη τίτλους τέως ἀγνοοῦμεν.

Τὸ μνημόσυον τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς οὐκ ἔστι βεβαίως κοσμικὴ τιμὴ, ἀλλ' ὃν τρόπον ἐγίνετο δείκνυται μὴ κεκτημένον ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν ἢν ἱερὰν ἐκτέτακτο σημασίαν ἐν τοῖς κάτω χρόνοις· ἄχρι τοῦ 15' αἰῶνος τὸ μνημόσυον τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐγίνετο κατόπι τῶν ὀνομάτων αὐτοκράτορος, αὐτοκράτειρας καὶ βασιλομήτορος¹⁸. Μετὰ τὰ μέσα τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος τοσοῦτος ἀπενέμετο τῷ οἰκουμενικῷ σεβασμὸς ὑπὸ πάντων, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκέφαλοι Κύπρου, Ἀχριδῶν, Πεκίου καὶ οἱ δύο καθολικοὶ τῆς Ἰβηρίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐμνημόνευον, εἰ συνελιτούργουν αὐτῷ· μητροπολίται δ' ὑποκείμενοι τῷ οἰκουμενικῷ, συλλειτουργοῦντες τοῖς αὐτοκεφάλοις τούτοις, ἐμνημόνευον τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκείου πατριάρχου, καθὼς καὶ οἱ τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων ὑποτεταγμένοι καὶ αὐτοὶ τῶν αὐτοκεφάλων οὐκ ἐμνημόνευον. Περὶ τὸν δ' ὅτι ὁ τε Κύπρου, ὁ Πεκίου, ὁ Ἀχριδῶν καὶ οἱ τῆς Γεωργίας καθολικοὶ, περιπατοῦντες ἐν ταῖς τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ ταῖς ὑποκειμέναις τοῖς λοιποῖς πατριαρχαῖς, ἐπαρχαῖς, οὐκ ἐβόσταζον ῥάβδους, ἐνῷ σήμερον καὶ οἱ τιτουλάριοι, καταγιγαρτισθείσης τῆς ἱερᾶς συνηθείας, φέρουσι ῥάβδους. Προσθετέον ὅτι οἱ αὐτοκέφαλοι οὗτοι, ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντες, ἴσταντο, κατὰ τὰς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τελετὰς, εἰς τὰ στασίδια τοῦ Καισαρείας, Ἐρέσου κτλ. κατ' ἀρχαίαν, ὡς ἔοικε, συνήθειαν· ἐν αὐτῇ τῇ Ζ' Συνόδῳ λ. γ. ὁ Κύπρου Κωνσταντίνος ὑπέγραψε μετὰ τὸν Καισαρείας καὶ τὸν Ἐρέσου. Τῆς δὲ ἱστορίας τέλει ἀγνοουμένης παρ' ἡμῖν, ὁ μακαριώτατος Κύπρου Σωφρόνιος τῷ 1872 ἐτιμήθη οἷα πατριάρχης, ὅπως τοῖς τέσσαρσιν ἰσότιμος. Καὶ

* συνέχ. ἀπὸ σελ. 494—496 τοῦ 10' τόμου.

17. ἀνέγνωθι τὰς σελίδας 954—959.

18. Καντακουζηνός βιβλ. Β', σελ. 166.

ἐν τούτοις ἐπελαθόμεθα τοῦ γοήτρου καὶ τῆς δόξης τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἦν τοσαύτη, ὥστε πρὸς αὐτὸν γράφοντες πρὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος οἱ αὐτοκέφαλοι οὗτοι οὐχ ὑπέγραφον ἐρυθροῖς (ὁ Κύπρου) καὶ πρασίνοις (ὁ Ἀχριδῶν ἢ ὁ Πεκίου) γράμμασιν, ὥς ὅτε πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους ἔγραφον, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτῆς μελάνης, ἣ ἐχρῶντο οἱ λοιποὶ μητροπολίται πάντες οἱ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ὑποκείμενοι¹⁹.

§

Οἱ πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρῆσαν ἀείποτε κατὰ τὰς ἀναγορεύσεις τῶν αὐτοκρατόρων, ὅσοι τὸν θρόνον ἀνέβαινον οὐκ ἐκ διαδοχῆς, ἀλλὰ δημικίτητοι. Κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Μαρκιανού, ἐν τῷ Κάμπῳ γενομένη, παρίστατο ὁ ἱερός Ἀνατόλιος· ἐν τῇ ἀναγορεύσει δ' Ἀναστασίου τοῦ θρακῆ, τοῦ καὶ Δικόρου κληθέντος, ὁ Εὐφῆμιος παρῆν ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ· τῆς αὐτοκρατείας δ' Ἀριάρχου ἡ διαταγὴ γίνεται «προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, παρόντος τοῦ ὁσιωτάτου καὶ ἀγιωτάτου τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως πατριάρχου». Κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν Ἰουστίνου Α' ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, ὅτε μικροῦ δεῖν ἀνηγορεύετο βασιλεὺς Ἰωάννης τις τριβούνος, ὁ κατόπιν ἀντὶ βασιλικοῦ θρόνου τὴν μητροπολιν λαβὼν Ἡρακλείας, παρῆν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ μικροῦ Λέοντος, ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, παρῆν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀκάκιος²⁰.

§

Ἀλλὰ καὶ κατὰ μεγάλας τινὰς ἐορτάς ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως προσκαλούμενος ἐν τῷ παλατίῳ μετεῖχε τούτων, κοσμικὸν χαρακτῆρα φερούσων. Οὕτω τὴν ἑκτὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγεννῶν καὶ τὴν ἑκτὴν τῆς διακαινησίμου προσκαλούμενος ἐγευματίζε παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ δὴ, «μετὰ πάντων τῶν εἰωθότων αὐτῷ ἱερέων»· ἀλλὰ, καθὰ προστίθεται ὁ Πορφυρογέννητος²¹, «τοῦτο τελεῖται ἐν οἷα ἂν ἡμέρᾳ κελεύσῃ ὁ βασιλεὺς ἀριστῆσαι μετ' αὐτοῦ τὸν πατριάρχην· πρὸ μιᾶς γὰρ ἡμέρας γίνεται ἡ πρόσκλησις ἀπὸ κελεύσεως, καὶ ἀποστέλλει ὁ πραιπόσιτος κουβικουλάριον καὶ σιλεντιάριον καὶ προσκαλοῦνται τὸν πατριάρχην μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ προειρημένων». Καὶ πότε μὲν ἐκάλει καὶ ὁ πατριάρχης τὸν αὐτοκράτορα ἐν τῇ ἰδίᾳ τραπέζῃ βλέπει ἐν τοῖς «Πατριαρχικοῖς μου Πίναξι»· προστίθεται δ' ἐν ταῦθα ὅτι, κατὰ τὰς μεγάλας ἐν τῷ παλατίῳ δεξιώσεις καὶ τὰ γεύ-

ματα, τῷ αὐτοκράτορι συνέτρωγον, κατὰ τάξιν, οἱ ἑξῆς: 1) ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης· 2) ὁ καίσαρ ἢ συμβασιλεὺς· 3) ὁ νωβελήσιμος· 4) ὁ κουροπαλάτης· 5) ὁ βασιλοπάτωρ· 6) ἡ ζωστὴ πατρικία, εἰς τὴν πρώτην τράπεζαν οἱ ἑξ οὗτοι· εἰς δὲ τὴν δευτέραν τράπεζαν 1) ὁ μάγιστρος· 2) ὁ ραίκτωρ· 3) ὁ σύγκελλος τοῦ Ρώμης· 4) ὁ σύγκελλος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως—5, 6, 7 ἢ κατὰ τὴν οἰκίαν ἕκαστος τάξιν οἱ σύγκελλοι τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, εἰ παρῆσαν· ὕστερον δ' αὐτῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας²². Ἡ πρὸς τοὺς συγγέλλους τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τιμὴ αὕτη ἀπενέμετο, ὥς νομίζω, διότι τὴν ἀξίαν ταύτην ἀπένεμεν αὐτοῖς ὁ αὐτοκράτωρ, οὐχὶ ὁ πατριάρχης. Ὁ κοσμικὸς ἄρχων ἔλεγεν ἀναγορεύων «ἐπὶ ὀνόματος Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεῖα ἡμῶν προβάλλεται σε σύγκελλον», ὁ δ' ἀναγορευόμενος σύγκελλος, ἡ διαρκὴς, εἴον εἰπεῖν, τοῦ πατριάρχου σύμβουλος, πίπτων κέρπει τοὺς πόδας τοῦ μεγάλου βασιλέως ὁμοίως καὶ τοῦ μικροῦ· μετ' οὗ, παραλαμβάνοντες οἱ καίτοι καὶ προσῆγον τῷ πατριάρχῃ, τὴν πρᾶξιν αὐτῷ τοῦ βασιλέως ἀγγέλλοντες, ὁ δὲ πατριάρχης, εὐχαριστῶν τῷ βασιλεῖ, ἐσφράγιζεν αὐτόν, ἥτοι, κατὰ τὸ σήμερον λεγόμενον, ἐχειροθετεῖ· προσκαλῶν δὲ τοὺς παρεπιδημοῦντας ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ μητροπολίτας καὶ ἀρχιεπισκόπους· ἔλεγεν αὐ βασιλεὺς ἡμῶν ὁ ἅγιος Θεὸς ἐν ὁδηγηθείς τοῦτον προεβάλλετο σύγκελλον· καὶ ἀμέσως ὁ νέος σύγκελλος ἐκθήτο πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ πατριάρχου εἰς σκαμνίον «ἀποκοπτόν τῶν σκαμνίων τῶν μητροπολιτῶν» ἥτοι ἀποκεχωρισμένον· ἐν τῇ ὁμῳ περιπτώσει καὶ ἕτερος ὑπῆρχε σύγκελλος, τὸ τοῦ νέου συγγέλλου σκαμνίον ἐτίθετο «εἰς τὸ δεξιὸν μέρος ἀποκοπτόν»· διότι οἱ σύγκελλοι, συνήθως ὄντες πρεσβύτεροι, οὐχὶ δ' ἀπαραιτήτως πάντοτε μητροπολίται, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον εἰσερχόμενοι μετὰ τῶν μητροπολιτῶν, προηγούντο αὐτῶν «καὶ καθέζονται ἀποκοπτοί, δῆλον οὖν εἰς χωριστόν» μέρος· ἐν δὲ μεγάλαις τελεταῖς, εἰ μὲν παρῆν καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἐκθήντο «κάτωθεν τῶν μαγίστρων, ἐν τοῖς μακροσκαμνίοις»· εἰ δ' ἀπῆν, ἐκθήζοντο οὐχὶ εἰς σκαμνία μικρά, «ἀλλ' ἐν τοῖς ἰδίῳις σκαμνίοις». Ὅτε δ' ὁ πατριάρχης ἐκθήτο ἐν τῷ σκερτέφ, παρ' ἐκυτῷ τοὺς συγγέλλους ἔχων, μελλόντων εἰσελθεῖν τῶν μητροπολιτῶν, οἱ σύγκελλοι ἐπὶ ποδὸς ἤγειροντο, καὶ ἐκείνων εἰσερχομένων ἐκαθέζοντο, τοῦ πατριάρχου τὸ τοιοῦτο πρότερον διατάξαντος, καὶ ἐκθήντο καὶ οἱ μητροπολίται, καὶ, κατὰ σημερινὴν φρασολογίαν, ἐγένετο συνοδικὴ συνεδρία²³.

§

Τὸ παλαιόν, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως

19. Ἐπιστολάριον κλπ. ἔκδοσις Βενετίας, 1785, σελ. 251 καὶ 252.

20. Πορφυρογεννήτου, Ἐκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως· τόμ. Α', σελ. 410, 418, 429, 431.

21. αὐτόθι σελ. 90—91.

22. ὁ αὐτός· ἐν σελ. 726—727.

23. ταῦτα ὁ Πορφυρογ. Α', σελ. 530—532.

είχε και προκρίσιτον ἴδιον, κληρικόν, εὐνοῦχον, ὡς εἴκατεν ἕτερος βυζαντινολόγος, καθὼς εἶχον οἱ αὐτοκράτορες· Ἡράκλειος ὁ αὐτοκράτωρ, πρὸς Σέργιον τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην γράφων, ὁρίζει τὴν θέσιν τοῦ πατριαρχικοῦ προκρίσιτου τρίτην, κατόπι τοῦ προκρίσιτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπειδὴ Θωμᾶς ὁ τότε πατριαρχικὸς προκρίσιτος ἦν διάκονος· ἐὰν δὲ χειροτονηθῇ πρεσβύτερος ὁ Θωμᾶς οὗτος, ἡ τοῦ Θωμᾶ θέσις ὠρίζετο δευτέρα, μετὰ τὸν αὐτοκρατορικὸν προκρίσιτον δὴλα δὴ²⁴.

§

Καὶ τὸ μὲν παρακολουθεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ταῖς τελουμέναις ἐν τῷ Κόμπω λιταῖς ἐπὶ φορείου, ὑπερ ἔθος, ὡς ἔγραψα, κατήργησεν ὁ Ἀνατόλιος, ἦν, ὡς εἴοικε, προνόμιον τοῦ ἀρχιεπίσκοπου, διότι, ἐν μετὰ τὸν Ἀνατόλιον αἰῶνα, ταῖς λιταῖς ὁ πατριάρχης ἠκολούθει καθεζόμενος ἐπ' ὀχήματος²⁵. εἰ δὲ Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος ἠθέλησεν ἐκυτῶ περιποιήσασθαι τινὰ κοσμικὰ προνόμια, τοῦ αὐτοκράτορος ἄκοντος, ἀλλὰ, μολὶς τετρακκῶσια κατόπιν ἔτη, τῷ Κωνσταντινουπόλεως, αὐτοκρατορικῇ συγκαταβάσει, ἐχορηγήθησαν ὁμοίαι τινες τιμαὶ κοσμικαὶ καὶ προνομίαι, τῷ 1342, κατὰ τὸν Καντακουζηνόν· αὗται δ' ἦσαν, ὑποβολαῖς Ἀποκρύκου τοῦ διαβοήτου θαλαμηπόλου, πρῶτον, τὸ ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς γράμμασιν ὑπογράφειν ὑκινθίνῳ χρώματι· δεύτερον τὸ χρῆσθαι ἐρυθροβάφειν ὑποδήμασι· τρίτον, τὸ μεταξωτοῖς καὶ χρυσοῖς ὑφάσμασι κοσμήσαι τὴν ἐπὶ κεφαλῇ καλύπτραν, ἦν οἱ πατριάρχαι συνήθως ἔφερον ἐν ᾗ περιπτώσει οὐκ ἦσαν ἐκ τῆς τῶν μοναχῶν τάξεως· τὴν καλύπτραν ταύτην ἐκόσμησεν ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωάννης ΙΔ' ὁ Καλέκας καὶ διὰ τριῶν εἰκόνων, τοῦ Σωτῆρος, τῆς Θεοτόκου, καὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ²⁶. Ἀλλ' αἱ τιμαὶ αὗται βεβαίως ἦσαν μικραὶ, διότι συγχρόνως σχεδόν, τῷ 1347, ὁ αὐτοκράτωρ ἐχορήγησε τὸ δικαίωμα «τοῖς πρώτοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, τοῖς ἐντιμωτάτοις οἰκονόμῳ, σκελλάριον, σκευοφύλακα, χαρτοφύλακα, σακελίῳ, καὶ πρωτέκδικον φορεῖν ἐπάνω τῶν σκιαδίων αὐτῶν στχυρούς», τοῦθ' ὁπερ ἀνεγνώρισε καὶ ἐπέβαλλε δι' ἰδίου γράμματος ὁ πατριάρχης Ἰσίδωρος, διατάξας κρατεῖν κατὰ διαδοχὴν²⁷.

Ὑψίστη τιμὴ ἦν ὅτι ὁ μακαριώτατος καὶ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, αὐτὸς ὁ ὑπογράφων πρᾶσιν ἡμετέραν καὶ νομιζόμενος ἴσος τάχα πατριάρ-

χος, ἐπὶ μὲν βυζαντινῶν ἐλάβανε θέσιν μετὰ τοὺς σεργέλλους τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κατὰ δὲ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἵστατο ἐν τῷ στασιδίῳ τοῦ Ἑρέσου. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρα νοεῖται ἡ τιμὴ καὶ δόξα καὶ τὸ γόητρον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ ἐξήρατο τοσοῦτον παρ' Ἑλλήσι τε καὶ μὴ τοιούτοις, ὥστε ἀναγκασθῆναι τὸν βούλγαρον φύλαρχον Ἰωαννίκιον ἐν δικηρῷ γενικῶς περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, ὅτι τοσοῦτον ἦν ἀπαράτητον τῇ κοσμικῇ ἀρχῇ ὥστε μὴ ὑπάρχειν ἄνευ πατριάρχου κράτος· quia imperium sine Patriarcha non staret²⁸.

[ἔπεται συνέχεια]

Ο Μ. χαρτοφύλαξ Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ

ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ*

Εἰθίσται ἐν τῷ συνήθει βίῳ νὰ διακρίνηται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ βιωτικὴ ἡ κοινωνικὴ δράσις ἀπὸ τῆς ἐν γένει ἠθικῆς ἀξίας. Λέγομεν λ. χ. συχνάκις ἀδέξις πολιτικός, ἀλλὰ καλὸς ἄνθρωπος· ἀδέξις ἔμπορος, ἀλλὰ καλὸς ἄνθρωπος κ. τ. λ. Καθ' ὁμοίον τρόπον ὀφείλομεν νὰ διακρίνωμεν τὸν χριστιανὸν ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ παράγοντος καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει. Ἐνδέχεται βεβαίως νὰ μὴ εἶνε τις καλὸς στρατιώτης ἢ καλλιτέχνης, καὶ νὰ εἶνε ἐξ ἄλλου καλὸς χριστιανός· ἀλλ' ἐπίσης ἐνδέχεται νὰ εἶνε τις κάλλιστος ἄνθρωπος ἐν ταῖς κοινωνικαῖς σχέσεσιν, ὑπὸ ἔποψιν ὅμως θρησκευτικῇ νὰ μὴ εἶνε καλὸς χριστιανός. Μήπως δυστυχῶς ὀλίγοι ὑπάρχουσι σήμερον ἔντιμοι μὲν καὶ εὐχρινεῖς ἄνθρωποι, ὅμως ὅμως ἀδιάφοροι πρὸς τὴν θρησκείαν; Δὲν ἀπαντᾷ τις ἐπίσης τοῦναντίον παραδείγματα ἀνθρώπων, ἐν οἷς τὴν βαθύτητα τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἀμαυροῖ ἀξιοκατάκριτος ἠθικὸς χαρακτήρ; Καὶ ναὶ μὲν εἰς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῶν πρώτων αἰώνων (ὁ Τερτυλλιανός) εἶπεν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε φύσει χριστιανή· ὀρθότερον ὅμως ἐξεφράσθη ἄλλος τις, μᾶλλον αὐθεντικὸς συγγραφεὺς τῶν αὐτῶν χρόνων (Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς) εἰπὼν ὅτι ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν καλλιτέρων ἐθνικῶν ὑπῆρχε σπινθήρ ἀληθείας. Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει ὅτι ὁ

24. αὐτόθι, τόμ. Α', σελ. 637.

25. Θεοφάνης· τόμ. Α', σελ. 369.

26. Καντακουζηνός· τόμ. Β', σελ. 218. Νικηφ. Γρηγορᾶς· τόμ. Β', σελ. 697.

27. Acta Patriarch. Α', σελ. 258.

28. Α. Μηλιεράκης, Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποιάτου τῆς Ἡπείρου· σελ. 97.

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 75—77 καὶ τέλος.

νόμος τοῦ Θεοῦ ἦτο γεγραμμένος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐθνικῶν. Ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὅμως ἀπόστολος ἐξ ἄλλου μαρτυρεῖ ὅπως διὰ τὴν ἁμαρτίαν κατεσκοτίσθη καὶ ἐξουδετερώθη ὁ ἔμφυτος οὗτος τῆς ἀληθείας σπινθήρ (Ρωμ. 1, 21). Ἐνεκα τῆς διαστροφῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ὁ χριστιανισμὸς εἶχεν ἀπέναντι ἐαυτοῦ ἐμφανισθεῖς ἐν τῷ κόσμῳ ἀκροατὰς ἐλλεινοῦς πνευματικῶς. Τὸ μέγα ὅμως θαῦμα τῆς νέας θρησκείας συνίστατο ἀκριβῶς ἐν τούτῳ, ὅτι τὴν οὕτως ἀσύνετον καὶ διεστραμμένην ἀνθρωπότητα ἀνεκαίνισεν ἐσωτερικῶς διὰ τῆς ὑπερφυσικῆς δυνάμεως τῆς θείας χάριτος, ἐξαναστήσασα ἐκ τοῦ ληθάργου τὰς νενεκρωμένας ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατίστας δυνάμεις τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐμφυσήσεως τῆς δόξης τῆς σωτηρίας, τῆς πίστεως εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ τῆς ἐλπίδος εἰς τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. Ταῦτα ὅμως καὶ τοιαῦτα κατεργασάμενος ὁ χριστιανισμὸς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀνθρώπῳ δὲν παρεβίασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως αὐτοῦ· ἀνοίξας τοὺς ἐπὶ αἰῶνας καμμύοντας ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὅπως ἰδῶσιν ὅλον τὸ φοβερόν μέγεθος τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀντιληφθῶσι τῆς γενομένης σωτηρίας ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ἀφῆκε καὶ πάλιν τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα, τὸν στέφανον τῆς νίκης, ὡς γέρας τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου παρασκευῆς καὶ προσπαθείας. Διὸ καὶ καθὼς ἐν τῷ σταδίῳ « πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον », οὕτω καὶ ἐν τῷ χριστιανισμῷ δὲν ἀρκεῖ ἀπλῶς τις νὰ τρέχῃ, ἀλλ' οὕτω νὰ τρέχῃ, ὥστε νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνο, δι' ὃ τρέχει (Α' Κορ. 9, 24). Διότι καὶ μετὰ τὴν διὰ τῆς θείας χάριτος ἀναγέννησιν δὲν παύει ἡ διαρκὴς πάλη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακόν, οὐδὲ εἶνε ἀδύνατοι καταπτώσεις καὶ πάλιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ καταπτώσεις δειναί. Ἐναυλος ἦτο ἡ φωνὴ τῶν ἀποστόλων αὐτῶν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς γυναίκος αὐτοῦ Σαπφείρης, καὶ ὅμως ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν αὐτῶν, ὅπως ψευθῶσι καὶ νοσφίσωνται ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου (Πράξ. 5, 3). Καὶ ἐν τοῖς ἡγιασμένοις δὲ καὶ κλητοῖς τῆς Κορίνθου εὐρέθη ἁμαρτωλὸς διαπράξας ἁμαρτίαν, αἷτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται (Α' Κορ. 5, 1).

Ἀλλ' ὅπως ὅμως ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀποβλέπων εἰς τὸ ὅτι χρεῖαν ἔχουσι λατροῦ οὐχ οἱ ἰσχύοντες, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες (Ματ. 9, 12), δὲν ἀπηξίωσε τὴν μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἀναστροφήν, ὅπως ἀγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία, τοῖς παρχγγέλμασιν αὐτοῦ στοιχοῦσα, καίτοι παντοῖα μέσα καὶ ποι-

νὰς ἔτι πνευματικὰς ἔχει καὶ ἐφαρμόζει κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων τέκνων αὐτῆς, οὐδέποτε ὅμως ἀποκλείει αὐτὰ ὁλοτελῶς τῆς μεθ' ἑαυτῆς κοινωνίας διὰ τὸ ἁμαρτωλὸν τοῦ βίου αὐτῶν, οὐδὲ ἀρνεῖται αὐτοῖς τὴν ἐπωνυμίαν τέκνων αὐτῆς. Ἀν δὲ διὰ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν τῆς Ἐκκλησίας σκανδαλίζονται τινες ὑπεράγαν ζηλωταὶ καὶ κηρύττωσι καὶ ἐν ταῖς ἡμέρας ἡμῶν ὅτι ἀπὸ τῶν ἁμαρτανόντων πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ, εἰς τούτους ὑπομιμνήσκομεν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου περὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀδελφῶν, οἵτινες ἁμαρτάνοντες διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν δὲν παύουσι νὰ εἶνε ἀδελφοί. « Προσέχετε ἑαυτοῖς. Ἐάν δὲ ἁμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐάν μετανόησῃ, ἄφες αὐτῷ· καὶ ἐάν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπὶ σέ λέγων μετανόω, ἀφήσεις αὐτῷ » (Λουκ. 17, 3—). Παράλογον ἐπίσης συμπέρασμα ποιοῦν οἱ ἐκ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν παρὰ τῷ ἀδιασλεύτως ἀφωτισμένῳ εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ λαῷ ἐξάγοντες ἐπιπολαίως ὅτι ἡ θρησκευτικότης βλάπτει τὴν καθάραν ἠθικὴν ἢ ὅτι δὲν ἔχει τὴν προσήκουσαν δύναμιν ὅπως διαπαιδαγωγῇ τὸν ἁμαθὲ λαὸν ἐν τῇ ἀρετῇ. Ἀλλως τε ὁ μέγας κίνδυνος τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς συνίσταται οὐχὶ ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν κοινωνίᾳ τινὶ ἢ παρὰ τάξει τινὶ ἀνθρώπων, ἔνεκα λόγων οὐδεμίαν ἔχοντων σχέσιν πρὸς τὴν θρησκείαν, παρατηρεῖται αὕτη ἡ ἐκείνη ἢ παράβασις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν ταῖς ψευδοφιλοσοφικαῖς ἠθικαῖς θεωρίαις, αἵτινες προσπαθοῦσι νὰ ὑποσκάψωσι καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἠθικῆς τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας, ὑποβάλλουσαι τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας.

Ὡς κατακλιθεὶς τῶν αὐτοσχεδίων τούτων σκέψεων ἡμῶν περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰς διαληφθείσας ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως προσθέτομεν καὶ τὰ ἀκόλουθα ὀλίγα περὶ τῆς σχέσεως πάσης ἐν γένει θρησκείας πρὸς τὸν καθόλου πολιτισμόν.

Δὲν ὑπόκειται εἰς ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ θρησκεία ἐξασκεῖ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν τυχῶν τῶν ἐθνῶν. Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς ἐξωτερικῆς προόδου καὶ τοῦ ἐν γένει πολιτισμοῦ ἡ σημασία τῆς θρησκείας δὲν εἶνε ὅσον τινὲς ἐφαντάσθησαν μεγάλη καὶ ἀδιαφιλονείκητος. Ὁ ἐξωτερικὸς πολιτισμὸς δὲν εὐρίσκεται πάντοτε ἐν εὐθείᾳ ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ ποῖόν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων. Καθ'

ὁν χρόνον οἱ φορεῖς τῆς καθαρωτάτης περὶ Θεοῦ ἰδέας ἔζων εἰσέτι ἐν σκηναῖς ἀνὰ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀραβίας καὶ Παλαιστίνης, ἕτερος γείτων λαός, οἱ Φοίνικες, καίτοι ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν ἦτο ἀσυγκρίτως κατώτερος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ εἶχε φθάσει εἰς σημαντικὸν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πολιτισμόν. Οἱ Ἕλληνες παρ' ὅλον τὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς αὐτῶν προόδου ἐπρέσβευον ἱκανῶς χαμηλὰς θρησκευτικὰς ἀρχάς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ παρατηρεῖται ἡ ἀντίθεσις αὕτη. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὑπὸ ἔποψιν ἐξωτερικοῦ πολιτισμοῦ οἱ Γάλλοι εὗρηνται ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἀλλ' οὐδεὶς ἐπίσης θὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὑπὸ ἔποψιν θρησκευτικῆν εὗρηνται ἐν φοβερᾷ καταπτώσει. Εἰς καὶ ὁ αὐτὸς καθολικισμὸς ἔχει ὁπαδοὺς πεπολιτισμένους μὲν καὶ προοδευτικοὺς ἐν Γερμανίᾳ, ἱκανῶς δὲ στασίμους ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ.

Καὶ εἶνε ἡ παρατηρουμένη αὕτη συχνάκις ἀντίθεσις ἱκανῶς καταληπτὴ καὶ ἐξηγητὴ, ὅταν τις ἐμβαθύνῃ εἰς τὸν κύριον σκοπὸν πάσης θρησκείας. Οὐδεμία θρησκεία σκοπὸν ἑαυτῆς προέθετο τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ ἀφυοῦς εἰς εὐφυᾶ, τοῦ ὀκνηροῦ εἰς ἐπιχειρηματίαν κτλ. Ἡ θρησκεία φροντίζει κυρίως καὶ κατ' οὐσίαν περὶ ἀποκαταστάσεως ἁρμονικῶν σχέσεων μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, καὶ τοῦτο οὐχὶ διὰ τὴν παροῦσαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μέλλουσαν κυρίως ζώην. Ἐν ταῖς ἐπιστήμασι, ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν γένει τῇ ἐξωτερικῇ προόδῳ προηγούνται πάντοτε οἱ εὐφυεῖς, οἱ ἰσχυροί, οἱ δραστήριοι. Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὁμῶς τελειοποίησιν πολλάκις τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου κατασχύνουσι τοὺς σοφοὺς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ

ΕΞΑΚΡΙΒΟΥΜΕΝΑΙ

ΚΥΡΙΩΣ ΔΕ Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΤΩΝ ΚΥΡΟΥ*

(*)

Ἐκ τῶν «περατικῶν» ἐκκλησιῶν, καθὼς ὠνόμαζον οἱ βυζαντινοὶ τὰς ἀπέναντι τοῦ ἁγίου χειμένας, περὶ μὲν τῆς τῶν **Γαλατῶν** οὐδὲν ἔχει τις εἰπεῖν ἄξιον λόγου· παλαιὸν ἔγγραφο οὐδὲν περισώζεται δυνάμενον προβιβᾶσαι τὰς ἡμετέρας περὶ ταύτης ἐρεῖνας· κώδικα διαχειρίσεως οὐδὲνα εἶδον, ἢ μικρόν τι βιβλιάριον πρό τινας, ἀνερχόμενον εἰς

τὰ 1670 ἢ 1680, μηδὲν περὶ οἰκοδομῆς ἐκκλησίας καὶ συνοικισμοῦ τοῦ προαπτείου διδάσκον. Καὶ ἐν τούτοις, ὁ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ναὸς ὑπῆρχε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, πιστεύω δ' ὅτι ὑπῆρχε καὶ πολλῶν πρὸ τοῦ αἰῶνος τούτου.

§

Τῆς ἐν τοῖς **Ἀρεοδένδου** ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἡ ἀνέγερσις, ἡ γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς ἡμῖν, ἐγένετο κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς οὗτος ὁ ἐν Χάσκις βυζαντινὴν ἔχει τὴν καταγωγὴν.

§

Λοιπὸς ἡμῖν ἔστιν ὁ λόγος περὶ τῶν ναῶν τοῦ **Γαλατᾶ**. Τούτων ὁ τῆς Θεοτόκου τῶν Καφατιανῶν ἐκτίσθη μικρὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν, εὐμενεῖ διαταγῇ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ. Τοιοῦτο δέ τι μὴ γραφὲν περὶ τῶν ἐν Γαλατᾷ λοιπῶν ἐκκλησιῶν ὑπ' οὐδενὸς τῶν περὶ τῶν ναῶν γραψάντων ἐπιτρέπει ἡμῖν ἵνα πιστεύωμεν ὅτι αἱ λοιπαὶ ὀκτὼ βυζαντιναὶ ἦσαν. Εἶπον¹ ὅτι τῷ 1400 ἀναφέρεται καθισμὰ τι τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐπάνω τοῦ τείχους, ἀλλ' ἂν ἡ ναὸς οὐδὲν ἀκριβὲς εἰπεῖν ἔχομεν, καὶ τίς τῶν δύο ναῶν τοῦ Σωτῆρος ἦν; ὁ τῶν Μοστανίων (ὁ σωζόμενος σήμερον ἔστιν οὗτος) ἢ ὁ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κρεμαστοῦ. Ἐπίσης γινώσκουμεν ὅτι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1399 ἀναφέρεται Γεώργιος ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας Καστελλιωτίσσης λαβὼν ἄδειαν «εὐλογῆσαι Μανουὴλ τὸν ἐγγονον τῆς Πέρδικας μετὰ Καλῆς Γανιτίσσης² εἰς δεῦτερον γάμον ἐρχομένους», ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ γράφεται ἂν ἡ «περατικὸς» ἢ Καστέλλιωτίσση ναὸς, οὐδὲν εἰπεῖν ἔχει τις ἀκριβὲς καὶ περὶ ταύτης, ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν.

ἡ περὶ τούτων ἀκρίβεια εἰς τὴν ἀράνειαν καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ἀναφέρεται· ἐκδίδωμι δ' ἐν ἔγγραφον ἐπισημότατον περὶ Χρυσοπηγῆς καὶ ἐν περὶ Καφατιανῆς, διότι ἀμφοτέραι εἰσιν ἀρχαιότερα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, οὐδ' ἀποτελοῦσι μέρος τῶν ἐγγράφων τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπείου, οὐδ' ἀπετέλεσάν ποτε· εἰσὶ δὲ καὶ ἀποσπάσματα ἀλληλογραφίας ἰδιωτικῆς πατριαρχῶν καὶ προσώπων ἐπιφανῶν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας.

1. Μ.Ι.Γεδων, Βυζαντινὸν Ἐρμολόγιον· σελ. 205, πτήλη α'.

2. προδήλως τῆς ἐκ Γάνου.

3. Acta Patriarch. τόμ. Β', σελ. 297.

* συνέχεια ἀπὸ σελ. 33—41 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

§

Τὴν **Χρυσοπηγὴν** ἠγόρασε αὐτῷ Ἀγίῳ Τάφῳ Δοσίθεος ὁ Ἱεροσολύμων, ὡς αὐτὸς γράφει⁴, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· περὶ δὲ **Καφατιανῆς** σημειῶν ὅτι ἐν κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς τῶν Ἰβήρων (ὑπ' ἀριθμὸν 136) σώζεται ἐπιστολὴ τῶν ἐνοριτῶν αὐτῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μολδαβίας Νικόλαον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτον, ἐπικαλουμένων τὴν αὐτοῦ συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τούτου, καὶ ὁδυρομένων ὅτι «διὰ πολλῶν μόχθων καὶ κόπων καὶ ἰδρώτων καὶ στεναγμῶν καὶ παθημάτων ἀνεκδιηγῆτων, μόλις ἠδυνήθησαν, διὰ θελήματος καὶ ὀρισμῶν τῆς κραταιᾶς βασιλείας, καὶ ἀνέκτισαν ἕως τοῦ νῦν τέσσαρας τῶν πυρποληθεισῶν ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν Θεοῦ»· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν Νικόλαον Μαυροκορδάτον, ὡς ἡγεμόνα Μολδαβίας, ἐπιστολὴ στέλλεται πάντως τῷ 1707, συμπεραίνει τις ὅτι τέσσαρες μέχρι ἐκείνου τοῦ χρόνου ναοὶ ἦσαν ὑποδομημένοι, οὐδεμία δ' ὑπῆρχεν ἐλπίς περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τῶν λοιπῶν. Ἡ προσθήκη δὲ τῆς ἐξῆς εἰδήσεως, καίτοι λείπουσα χάσμα, δείκνυσιν ὅτι προστασία τις ἡγεμονικὴ συντελεῖ πρὸς ἀνάστασιν μιᾶς, ἴσως τοῦ **Χριστοῦ**· «ἐγένοντο ὁμῶς ἔξοδα καὶ βαρύτατα χρέη καὶ ἀνυπόφορα· καὶ αἱ μὲν τρεῖς τῶν ἐκκλησιῶν βραχέως ἐκυβερνήθησαν· τὴν μὲν γὰρ τοῦ ἁγίου ὑπὸ τῆς κοινῆς βοήθειας καὶ ἐλεημοσύνης τῶν χριστιανῶν, ὅσον ἦν δυνατόν, ἐξετέλεσαν· τὴν δὲ τοῦ ὁ ἐκλαμπρότατος . . . τὴν δὲ τοῦ ἁγίου [Ἰωάννου] οἱ χριστιανοὶ Χιῶται ἐκ βάρων ἀνεκαίνισαν· μένει δὲ ἡ ἡμετέρα εἰς χρέος βαρύτατον». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι Μιχαὴλ ὁ Ρακοβίτζας, ὁ πρὸ τοῦ Νικολάου δις ἡγεμὼν Μολδαβίας ἀναδειχθεὶς, ὥρισε διὰ χρυσοβούλλου παρέχασθαι κατ' ἔτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου Καφατιανῶν «150 ὀκάδες κηρίων εἰς φωτοκαίαν».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Παναγίας Καφατιανῆς, ἥς ὁ μὲν θεμέλιος τοῦ νέου κτιρίου λίθος ἐτέθη τῇ 4 ἰουλίου 1698, τὰ δὲ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους⁵. Περὶ δὲ τῶν

ἐνεργειῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου πρὸς οἰκοδομὴν Χρυσοπηγῆς καὶ Καφατιανῆς μαρτυροῦσιν αὐθεντικώτατα τὰ ἐξῆς ἔγγραφα:

Καλλίνικος ἐλθέ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κτλ.

Μακαριώτατε καὶ σεβασμιώτατε πατριάρχῃ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, κύριε Δοσίθεε, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ καὶ περιπόθητε ἀδελφε καὶ συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν μετριότητος, τὴν μακαριότητά σου ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ ἀσπάζομενοι, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἱερᾶς ὁμηγούρας τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων, ἀκριβῶς καὶ προσφιλῶς χαιρετούμεν, δεόμενοι τοῦ πανχάθου Θεοῦ, νὰ τὴν ἀπολαύσῃ τὸ παρὸν μας ἐν υἡεὶ, εὐτυχίᾳ καὶ εὐφροσύνῃ καθ' ἑκάτερον ἄνθρωπον. Μετὰ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν, ἀναφέρομεν καὶ δίδομεν εἰδῆσιν τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, ὅτι οἱ γαλατικοὶ χριστιανοὶ ἔγραψαν, ὡς φαίνεται, προλαβόντες εἰς τὰ αὐτόθι τῷ ἐκλαμπρότατῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ αὐθέντῃ ζητοῦντες ἐλεημοσύνην περὶ τῶν γενομένων ἐξόδων, εἰς ἀνοικοδομὴν τῆς ἀπχρτισθείσης, Θεοῦ ἐλπί, ἐκκλησίας, κατ' ἐπιταγὴν τῆς κραταιᾶς βασιλείας· ἡ δὲ ἐκλαμπρότης αὐτοῦ, ἐμφύτῳ καλοκῆχαθίᾳ καὶ θείῳ ζήλῳ, καθ' ὑπερβύλλουσαν εὐλάβειαν κινούμενος, οἷα φιλευσεβέστατος καὶ φιλόχριστος, ἀντέγραψε πρὸς τοὺς αὐτοὺς χριστιανοὺς ἀποκρινόμενος, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ καὶ δοθῇ ἄδεια παρὰ τῆς ἐξουσίας νὰ κτισθῶν καὶ ἄλλαι ἐκκλησίαι, νὰ δώσῃ μιᾶς ἐκκλησίας τῆς οἰκοδομῆς ὅλα τὰ ἔξοδα. Ὅθεν καὶ σπεύδουσιν ἤδη οἱ ρηθέντες χριστιανοὶ εἰς τὸ νὰ λάβουν ἄδειαν, διὰ νὰ κτισθῇ ἄλλη κημμία ἐκκλησία ἐν τῷ Γαλατῇ, σκέψεως δὲ γενομένης κοινῶς εὐρέθη ὡς εὐλογον καὶ χρησιμεῖον, νὰ ζητήσῃ θελημα διὰ τὴν Καφατιανὴν, ἥ ἂν ἡ μακαριότης σου στέργῃ εἰς τοῦτο ὅπου γράφομεν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι οἱ γαλατιανοὶ γράφουν πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον αὐθέντην, νὰ ζητηθῇ τὸ θελημα διὰ τὴν Χρυσοπηγὴν, μὲ τοῦτον δηλαδὴ τὸν τρόπον, νὰ γράψῃ ἡ μακαριότης σου ἐδῶ, πρὸς ἴδιον ἐπίτροπόν της καὶ ἄνθρωπον, νὰ πάρῃ πρῶτον τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς τοῦ τόπου τῆς ἐκκλησίας, χίλια ἑκατὸν γρόσια δῆλον ὅτι, καθὼς πολλάκις μᾶς εἶπετε, ὅτι τόσα εἶναι ἡ τιμὴ τῆς, ἔπειτα νὰ τὴν κάμῃ χοδζέτι, νὰ ἀπομένῃ καὶ νὰ γενῇ εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατὰστασιν, ὑποκειμένη δηλαδὴ τῷ οἰκουμένικῳ θρόνῳ, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ζητηθῇ τὸ θελημα διὰ τὴν Χρυσοπηγὴν τὸ ὅποιον λογαριάζομεν νὰ τὸ στέρξῃ καὶ ἡ μακαριότης σου· εἰ δέ γε, ὅπερ ἀπευχόμεθα, καὶ ἡ μακαριότης σου δὲν θελήσῃ νὰ κλίνῃ εἰς τοῦτο, νὰ λάβῃ δηλαδὴ πρῶτον τὰ χίλια ἑκατὸν γρόσια, εἰτα νὰ κάμῃ τὴν πώλησιν μὲ ἴδιόν της ἐπίτροπον διὰ χοδζετίου τῆς βασιλικῆς κρίσεως, τότε βέβαια τὸ θελημα τῆς ἀνοικοδομῆς ζητεῖται

4. Ἱεροσολ. Σταχυολογίας Ἀνέλεκτα· τόμ. Α', σελ. 281.

* χάσμα ἐν τῷ κώδικι· τὸ τρίτον ἀναπληροῦται εὐκόλως.

5. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως «Περὶ τινων ἐκκλησιῶν ἐν Γαλατῇ Κωνσταντινουπόλεως» σελ. 240 «Ἡμερολογίου Ἀνατολῆς» τοῦ 1883. Τὸ ἐκδιδόμενον σχετικὸν γράμμα μετεγγραφή ἀπαρallάκτως ὡς ἐν χειρογράφῳ εἰνὶ εὐρηταί· — ἔστι δὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 11 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου.

διὰ τὴν Καρχητιανήν, ἡμετέρᾳ τε κοινῇ γνώμῃ συνοδικῇ καὶ συναινέσει τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν, καὶ εἰς τοῦτο νὰ ἔχωμεν ἀποκρισὶν καθάραν καὶ τελείαν ἐν τάχει παρὰ τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἣν καὶ διαφυλάττοι ὁ Κύριος ἀνωτέραν πάσης βλάβης καὶ ἐπηρείας ἐν εὐδαιμονίᾳ μακροβιότητος.

αχλὺ', νοεμβρίῳ κδ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ αὐτῆς ἀδελφός.

Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Κεζίκου Κυρίλλος.

Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Νικομηδείας Παρθένιος.

Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Χαλκηδόνος Γαβριήλ.

Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Φιλιππουπόλεως Μελέτιος.

Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Δέρκων Νικόδημος.

§

Καλλίνικος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κτλ.

Μακαριώτατε καὶ σοφώτατε πατριάρχᾳ Ἱεροσολύμων κύριε Δοσίθεε, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ καὶ συλλειτουργγὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος, τὴν ὑμετέραν μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Χριστῷ καὶ προσφιλῶς ἀσπαζόμενοι, ἀκριβῶς καὶ εὐνοικῶς χαιρετούμεν, δεόμενοι τοῦ παναγίου Θεοῦ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ τὸ παρόν μας ὑγιαίνουσαν, εὐτυχούσαν καὶ εὐφρακινομένην ἐν πᾶσι, ψυχῇ τε καὶ σώματι. Τὸ τίμιόν της γράμμα ἐλάβομεν, καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐχάρημεν διὰ τὴν καλὴν της ὑγείαν, ἣν καὶ διαφυλάττοι ὁ Κύριος ἀβλαβῇ διὰ βίου πολυετοῦς καὶ πανευδαίμονος.

Περὶ οὖν τῆς Χρυσοπηγῆς, περὶ ἧς ἦν τε καὶ ἔστιν ὁ λόγος, ἡμεῖς κατὰ τὴν σωζομένην ἐν ἡμῖν ἐνθύμησιν τοῦ λόγου τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, οὕτω καὶ ἐγράψαμεν πρὸ ἡμερῶν τὸν εἰρημένον ἀριθμὸν τῶν χιλίων ἑκατὸν πενήντα γροσίων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μακαριότης σου γράφει τῶρα ὅτι, ἐκτὸς τούτων, ἔχει καὶ ἄλλας δύο χιλιάδας καὶ ὀκτακόσια εἴκοσι γροστικά ἐξωδευμένα καὶ δεδομένα, καθὼς κατ' εἶδος καὶ ὀνομαστί τὰ δηλοποιεῖ, καὶ συναριθμεῖται ἡ ποσότης λοιπὸν ὅλη γροστικά χιλιάδες τέσσαρες παρὰ τριάκοντα, τῆς τε ἀγορᾶς δηλονότι τοῦ τόπου τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κελλίων, καὶ τῆς αὐλῆς, καὶ ἐνὸς ὀσπητίου τοῦ Ἡλιοῦ, καὶ τοῦ μουκατᾶ, καὶ ἐξόδων τοῦ τοίχου καὶ περιβολίου καὶ μαγαζίου, τὰ ὅποια ἐξοδα λαμβάνοντάς τε, στέργει νὰ δώσῃ χοδζέτι τε-

λείας πωλήσεως καὶ τὰ τεμερούτια, διὰ ὅλους τοὺς ἀπριθμηθέντας τόπους, ἰδοὺ ὅπου πειθόμενοι τοῖς παρ' ὑμῶν γεγραμμένοις, ἀντιγράφωμεν καὶ ἀνταποκρινόμεθα τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, ὅτι ἄς γράψῃ ἐδῶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπίτροπους τῆς, λαμβάνοντας τὰ εἰρημένα ὅλα ἔξοδα, τουτέστι τέσσαρες χιλιάδας γροστικά παρὰ τριάκοντα, νὰ ἐγχειρίσουν τὰ τεμερούτια ὅλα, καὶ νὰ δώσουν καὶ χοδζέτι τελείας πωλήσεως ὅλων τῶν ρηθέντων τόπων μετὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ πῶς δὲν ἔχει μετοχὴν πλέον ἢ μακαριότης σου διὰ τὸ ὅποιον θέλει γράψῃ καὶ ἰδιοχείρως καὶ ἡ μακαριότης σου γράμμα ἀνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον νὰ τὸ στείλῃ ἐδῶ νὰ μᾶς τὸ ἐγχειρίσουν οἱ ἐπίτροποι καὶ ἄνθρωποι τῆς, λαβόντες πρότερον, ὡς εἴρηται, καὶ ἐγχειρισθέντες τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσάρων χιλιάδων γροστίων νὰ διαλαμβάνῃ δηλονότι τὸ γράμμα τὴν τελείαν πώλησιν τῶν τόπων, καὶ τὴν λήψιν τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἄσπρων, καὶ τὸ ἀμέτοχον εἰς τὸ ἐξῆς τῆς ὑμετέρας μακαριότητος· ἄς ἔχωμεν λοιπὸν ἀποκρισὶν τὸ συντομώτερον μὲ ἐντελὴ ὁρδινίαν καὶ διορθώσιν τῆς ὑποθέσεως, διὰ νὰ γενῇ ἐπιμέλεια σὺν Θεῷ νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ τὸ τῆς ἀνοικοδομῆς ἔργον τῆς ἐκκλησίας, εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ μνημόσυνον τοῦ κτίτορος, καὶ τοῦ χριστωνόμου λαοῦ πνευματικὴν ἀγαλλίασιν καὶ σωτηριώδη. Ταῦτα, ὁ δὲ τῶν ἀπάντων ἔρορος Θεός, διατηροῖ τὴν ὑμετέραν μακαριότητα ἀνωτέραν παντός ἀνιάρου καὶ ἀντικειμένου συναντήματος, εἰς ἔτη πολλὰ καὶ πανευτυχῇ.

αχλὺ', ἰανουαρίου κδ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ αὐτῆς ἀδελφός.

Τὰ παρόντα τετράδια δέκα ὄντα τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ἐσωκαμήλαυχον μᾶς τὰ ἔστειλαν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ θέλετε τὰ λάβει παρὰ τοῦ γραμματοκομιστοῦ.

Λέγουσιν οἱ χριστιανοὶ ἔτι ὁρισμὸν εἶχεν εὐγάλει ἡ μακαριότης σου εἰς ἀνάκτησιν τῆς αὐτῆς Χρυσοπηγῆς ἐκκλησίας, καὶ κάμει χρεῖα νὰ τὸν στείλῃτε καὶ ἐκεῖνον τὸν ὁρισμὸν, διότι δι' ἐκείνου εὐκολώτερον καὶ ὀλιγοεξοδώτερον εἰπεῖν ἢ μπορεῖ νὰ παρῇ ἡ ἄδεια τῆς ἀνοικοδομῆς καὶ πρέπει νὰ ἔλθῃ ἂν εἶναι.

(ἔπεται συνέχεια).

ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

ἐκδιδόρτος

Ἀρχιμ. Ἰωακείμ Φοροπούλου Δ. Φ.
ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἰδρύσεως, συντηρήσεως
καὶ διοικήσεως τῶν Σχολῶν τοῦ Γένους ἐν
Κωνσταντινουπόλει καὶ ταῖς ἐπαρχίαις
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Ἀριθ. 3.

Σύστασις σχολείου εἰς Ἀρτὰν γενομένη παρὰ τοῦ
ἐλεήμονος ἀρχιεπισκόπου Μαρολᾶκη διὰ δόσεως γροσίων
δύο χιλιάδων, καὶ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως δεδω-
κότος τὴν ἐκκλησίαν τῆς μητροπόλεως ὁμοῦ μετὰ τῆς
ἐνορίας αὐτῆς εἰς τὴν σύστασιν τοῦ σχολείου τούτου.

Ἔστι μὲν πολλὰ χρόνον συναγαγεῖν εὐφρῶς τὴν ἀπὸ
τῆς ἱερᾶς σπουδῆς ὠφέλειαν καὶ τελειότητα οὖσαν
τοῦ λογικοῦ εἶδους καὶ τῆς κατ' οὐσίαν εὐδαιμονίας
πρόξενον. ὅθεν καὶ μυρίοις ἐπαίνοις καταγλαίζεται
παρὰ τε τῶν ἔνδον καὶ θύραθεν ἐπιστημόνων, πολλῶ
δὲ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀποφθεγμάτων τοῦ ἀψευ-
δοῦς στόματος τοῦ Θεανθρώπου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ. Ἐρευνᾶτε γὰρ φησὶ τὰς Γραφὰς ἵνα ἐν αὐταῖς
ζωὴν αἰώνιον εὕρητε· πῶς ἂν τις τὰς Γραφὰς ἐρευνῇ-
σῃ, μὴ τῷ τῆς σπουδῆς θειοτάτῳ ὁδηγούμενος ἔργῳ;
καὶ ἐπομένως τὴν ἀπὸ τῆς στερήσεως τῆς ἱερᾶς σπου-
δῆς ζημίαν ἐπιφέρων, φησὶ, πρὸς τοὺς ραθύμως δι-
κειμένους τῇ τῶν Γραφῶν ἀναγνώσει, Πλανᾶσθε τὰς
Γραφὰς μὴ εἰδότες, ὥστανεῖ ἔλεγεν ὅτι εἰ ὁ ἀναγινώσκων
τὰς Γραφὰς ζωὴν αἰώνιον ἔξει, ὁ μὴ ἀναγινώσκων
ἀποπλανᾶται τοιαύτης ζωῆς, καὶ ἐπομένως στερί-
σκεται ταύτης (φεῦ τῆς ζημίας!) δι' ἣν ὁ λογικὸς ἄν-
θρωπος τίκεται καὶ τούτῳ τῷ κόσμῳ εἰσέρχεται·
γνώμῃ γὰρ αὕτη θεολογική, τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ Θεοῦ
κτισθῆναι, ἵνα παρὰ πλοῦτον Θεοῦ διὰ τῆς κατὰ τὸ δυ-
νατὸν γνώσεως. Ὁ αὐτὸς καὶ πάλιν Σωτὴρ φησὶν,
Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσιν σε τὸν μόνον
ἀληθινὸν Θεόν· οὐκ ἔστιν οὖν ἄλλως ἀποδρᾶναι τὴν
πλάνην καὶ δρᾶσθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰμὴ διὰ
τῆς διαγνώσεως τῶν θείων λογίων· ταύτης δὲ τῆς
διαγνώσεως οὐκ ἄλλως ἐπιτεύξασθαι δυνατόν, εἰμὴ
διὰ τῆς ἱερᾶς τῶν μαθημάτων σπουδῆς καὶ ταύτης οὐκ
ἄλλως, εἰμὴ διὰ διδασκαλίας καὶ εἰσηγήσεως εἰδότεων
ἀνδρῶν. Δράξασθε γὰρ φησὶν ὁ Δαυὶδ παιδείας μήποτε
ὀργισθῇ Κύριος καὶ ἀπολείσθῃ ἐξ ὁδοῦ δικαίας τῆς εἰς
αἰώνιον εἰσαγωγῆς ζωῆς. Ἐνθεν τοι καὶ τὰ σωλομόν-
ταια ρήματα τὴν παιδείαν ταύτην ἀπομνημονεύουσι,
Κρεῖττον γὰρ φησὶν ἐμπορεύεσθαι ταύτην, ἢ χρυσίου
καὶ ἀργυρίου θησαυροῦς, τιμιωτέρα δὲ ἐστὶν αὕτη λί-

θων πολυτελῶν καὶ πᾶν τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς, καὶ
ὁ κερταμένος ταύτην μεγίστης ἀξιοῦται τιμῆς, ὡς
τοῦ ἐξαιρετωτάτου τῶν καλῶν μέτοχος· Κρεῖττον
γὰρ φησὶν ἡ Παροιμία πένης νέος καὶ σοφός ὑπὲρ βα-
σιλέα πλούσιον καὶ ἄφρονα, ἥτοι ἀμαθὴ καὶ ἀπαιδευ-
τον· ἀλλὰ καὶ ὁ συνηγορῶν ταύτῃ καὶ τῆς συστά-
σεως ταύτης φροντίζων, πολλῶ μᾶλλον μακαρισθῆσε-
ται, ὡς αἷτιος τῆς διανοήσεως τῆς κατ' αὐτὴν θύρας,
καὶ τῆς εἰσελεύσεως ἐπὶ τὰ ἀνακτόρια τῆς ἱερᾶς
γνώσεως πρόξενος. Τοιοῦτός τις κατερχῆται καὶ ἐν
τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ ἐντιμώτατος ἄρχων κυρί-
στης Μυκολάκης, ὁ κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἀγαπῆτος τῆς
ἡμῶν μετριότητος, ὅστις πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰς καθ'
ἡμέραν ἐργάζεται ἀγαθοῖς καὶ ψυχωφελῶν ἐν τε τῇ
βασιλευσούσῃ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἔγνωκε σχολὴν
ἱερῶν γραμμάτων συστήσασθαι καὶ ἐν τῇ περιήμφῃ
πολιτείᾳ τῆς μητροπόλεως Ἀρτῆς κοινὸν ἀγαθὸν τοῖς
ἐκείσε πᾶσι διανοηθεῖς, εὐρὼν ἐν τούτῳ τῷ ψυχωφε-
λεῖ ἔργῳ καὶ τὸν ἤδη ἱερώτατον μητροπολίτην Ναυ-
πάκτου καὶ Ἀρτῆς ὑπέρτιμον καὶ ἄρχον τὸν ἐν ἀγίῳ
πνεύματι συνηγοροῦντα καὶ συναινοῦντα προθύμως.
Ὅθεν ὁ μὲν ρηθεὶς ἄρχων κύρ Μυκολάκης τῇ ἐμπύτῃ
διαθέσει κινούμενος καὶ τὴν ἀπὸ γνώμης φιλοθέου
εὐγένειαν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐνδεικνύμενος, καὶ ὡς πι-
στός οἰκονόμος τῶν τοῦ Θεοῦ ἐλέω κτησαμένων αὐτῷ
 χρημάτων, τὴν δαπάνην πρὸς κατὰ τὰς τῶν ἐκείσε
σχολείου κατέββαλεν, ἱκανὴν οὖσαν τό γε νῦν ἔχον δι-
δάσκαλον διαθρέψασθαι καὶ μαθητάς, γρ. δηλονότι
χιλιάδας δύο, ἅπερ διδόμενα ἐν τόποις καὶ προσώ-
ποις πρὸς χρῆσιν καὶ φυλακτόμενα ἀμείωτα χρησιμεύ-
σουσιν ὥστε ἀπὸ τοῦ τόκου τούτων τὸν διδασκάλου
μισθὸν καὶ τὴν τῶν σπουδαζόντων τροφὴν περιγίνε-
σθαι· ὁ δὲ ἱερώτατος μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ
Ἀρτῆς καὶ συνάδελφος ἡμῶν, συνφθὰ τῷ ἄρχοντι τού-
τῳ διανοούμενος, καὶ τὸ καλὸν κάλλιον ἀπορκινύ-
μενος, ἐξ ἰδίας βουλῆς καὶ θελήσεως διωρίσασθαι τὴν
ἐν τῇ μητροπόλει αὐτοῦ Ἀρτῆς εὐρισκομένην ἐκκλη-
σίαν, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς
ἡμῶν Βασιλείου τοῦ οὐρανοφάντορος, γενέσθαι scho-
λεῖον καὶ οἰκητήριον τοῦ διδασκόντος διδασκάλου καὶ
τῶν διδασκομένων μαθητῶν, ὥστε ταύτην εἶναι καὶ
λέγεσθαι ἐλευθέραν καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ παντός
προσώπου ἐν λόγῳ σταυροπηγίου καὶ κεχωρισμένην
τῆς μητροπόλεως ταύτης Ἀρτῆς μετὰ πάσης τῆς ἐνο-
ρίας αὐτῆς, καὶ μετὰ πάντων τῶν ἀφιερωμάτων αὐ-
τῆς κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων καὶ τὸν διδασκάλον
ἐφημερεύειν ἐν αὐτῇ, ἢ ἄλλον τινὰ ἱερεῖα ἀποκαθιστᾶν
αὐτὸν ἐφημέριον καὶ καρποῦσθαι τὰ εἰσοδήματα τῆς
ἐνορίας ταύτης καὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς, ὧν νῦν κέ-
κτῃται ἡ ἐκκλησία αὕτη, τῶν δὲ μετέπειτα κτηθη-
σομένων διὰ δαπάνης τῶν χρημάτων τοῦ ρηθέντος
ἄρχοντος τὰ εἰσοδήματα συνάγειν τοὺς γενησομένους
ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς, καὶ κεχρησθαι τούτους εἰς

δαπάνην τοῦ μισθοῦ τοῦ διδάσκοντος καὶ τῆς διατροφῆς τῶν διδασκομένων, καὶ οὕτως ἐκ τε τῆς καταβολῆς τῶν χρημάτων τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ διορισμοῦ τῆς ἐκκλησίας ταύτης παρὰ τοῦ μητροπολίτου, τὸ τε σχολεῖον συστήναι καὶ τὸν διδάσκαλον ἀναπαύεσθαι καὶ τοὺς μαθητὰς διατρέφεσθαι καὶ οἰκεῖν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸν Θεὸν αἰνεῖσθαι καὶ δοξάζεσθαι, καὶ τοὺς αἰτίους τῆς συστάσεως τοῦ τοιοῦτου ἀγαθοῦ ἔργου μακαρίζεσθαι διὰ παντός· διὸ δὴ τῆς προκρίσεως καὶ ἀγαθῆς ταύτης γνώμης καταφανοὺς ἡμῖν γεγυῖας παρ' ἀμφοτέρων τούτων, καὶ οὐ μόνον ὡς εὐλόγου καὶ δικαίας, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελεστάτης ἅμα καὶ ἀναγκαιοτάτης γνωστῆς ἡμῖν τε προκαθεζομένοις καὶ πάσῃ τῇ συνεδριζούτῃ ἱερᾷ τῶν ἀρχιερέων συνόδῳ καὶ τῷ τοῦ ἄρχοντος τούτου φιλόθεον ἐπηνέσασμεν, καὶ τὸ ἔτοιμον πρὸς βοήθειαν τοῦ Γένους ἐξεθείσασμεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ μητροπολίτου τούτου πρόθυμον ἐμακχρίσασμεν, καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἐν ἁγίῳ πνεύματι, συννεύσει καὶ τῶν μακκρωτάτων πατριάρχων Ἱεροσολύμων, τοῦ τε πρώην γέροντος κύρ Νεκταρίου καὶ τοῦ ἤδη κύρ Δοσιθέου καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων κλπ. ἵνα ἡ μὲν ἐκκλησία αὕτη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἡ ἔνδον τῆς μητροπόλεως ταύτης Ἀρτης μετὰ τῆς ἐνορίας αὐτῆς καὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς κινήτων τε καὶ ἀκινήτων εἴη παντελεύθερος, ἀκαταπάτητος καὶ ἀκαταζήτητος παρὰ παντός προσώπου ἱερωμένου τε καὶ λαϊκοῦ, ἐν λόγῳ σταυροπηγίου, καὶ παρὰ τοῦ ἤδη ἀρχιερέως καὶ παρὰ τῶν μετέπειτα, τελομένου κοινῇ τοῦ μνημοσύνου τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ καὶ οὐδενὸς ἄλλου, καὶ εἶναι καὶ ὀνομαζέσθαι σχολεῖον κοινὸν τῆς πολιτείας ταύτης Ἀρτης, κατασταθὲν διὰ καταβολῆς τῶν χρημάτων τοῦ διαληφθέντος ἄρχοντος κύρ Μανολάκη, μνημονευομένου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παρρησίᾳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ὡς εὐεργέτου τῆς πολιτείας ταύτης· καὶ τὰ μὲν εἰσοδήματα τῆς ἐνορίας ταύτης, καὶ τῶν κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς τῶν ἤδη ὄντων καρποῦσθαι καὶ λαμβάνειν τὸν διδάσκαλον εἰς διατροφήν αὐτοῦ, τῶν δὲ μετέπειτα γεννησομένων κτημάτων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ διὰ χρημάτων τοῦ ἄρχοντος τούτου παρὰ τῶν ἀποκατασταθέντων ἐπιτρόπων, συνάγειν ταῦτα τοὺς ἐπιτρόπους καὶ μετὰ τόκου τῶν λοιπῶν χρημάτων κυβερνᾶν δι' ἐκείνων τὸν τε μισθὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν διατροφήν τῶν μαθητῶν· εἶναι δὲ τοὺς μαθητὰς τούτους τοὺς γραφισομένους ἐκεῖθεν τὸν ἀριθμὸν δώδεκα, ἐκλέγεσθαι δὲ τούτους ἐπιτηδεῖους καὶ εὐφρεῖς, ἵνα μὴ μάτην ὁ σπόρος τῆς διδασκαλίας καταβῇ· εἶναι δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις προστάτην, κυβερνήτην καὶ ἐπιτηρητὴν τὸν ἤδη ἱερώτατον μητροπολίτην Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης κύρ Βερθολομαῖον καὶ οὐδένῃ ἄλλον ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐ-

τοῦ καὶ διαπρετεῦτορα τῆς σχολῆς ταύτης, καὶ πάσης αὐτῆς ὑποθέσεως· ἔχειν τε τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ ἄδειαν παρὰ τοῦ συστήσαντος ταύτην ἄρχοντος καὶ παρ' ἡμῶν τε καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου. πρῶτον μὲν ἐκλέγειν ἐπιτρόπους, οἵτινες ἂν γνωστῶς αὐτῷ ἄξιοι τῆς ὑπουργίας ταύτης ἀπὸ τῆς πολιτείας ταύτης, καὶ εἶναι τούτους τὸν ἀριθμὸν πέντε ἀπὸ τε κληρικῶν καὶ ἀρχόντων· δεύτερον δὲ μετὰ τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν, ὅστις ἂν γνωστῶς ἀνεπιτήδειος καὶ ἀνηρόρς τῇ ὑπουργίᾳ ταύτῃ ἀποβῇ, παρὰ τοῦτου καὶ ἐκλέγεσθαι ἕτερον αὐτ' ἐκείνου καὶ ἀποκαθίστασθαι· τρίτον, ὅντινα βούλοιο τῶν διδασκάλων εἰσάγειν εἰς τὸ σχολεῖον αὐτό, γνωστῶς ταύτῃ ὡς εὐσεβῇ, ὡς ὀρθόδοξον, ὡς ἱκανὸν παραδόναι μαθήματα καὶ μαθητὰς ὠρελῆσαι· μετὰ δὲ τὴν πείραν γνωστῶς ἀνωρελῇ τῇ σχολῇ καὶ τοῖς μαθητευομένοις, ἡ διὰ βίου αἰσχροπότης, ἡ δι' ἀμέλειαν διδασκαλίας, ἡ αἰτίον σκανδάλων, ἡ κατὰ ἄλλον τρόπον ἀνοικεῖον, ἐκεῖνον μὲν ἀποπέμπειν τῆς σχολῆς, ἕτερον δὲ τὸν δοκοῦντα αὐτῷ ἀντιστάγειν ἀναντιρρήτως· τέταρτον, τῶν μαθητῶν ὅντινα γνῶν ἀνεπιτήδειον πρὸς μάθησιν, καὶ σκανδάλων παραίτιον, ἡ ἄτακτον, ἀποβῇ, τοῦ συνεδρίου τῶν λοιπῶν καὶ ἀντιστάγειν ἕτερον· πέμπτον, τὰ χρήματα ταῦτα, ἧτοι τὰς δύο χιλιάδας τῶν γροσίων, μετὰ τῶν ἀποκαταστάσεων ἐπιτρόπων βῆλαιν ἐν προσώποις καὶ τόποις ἀναμφισβόλοις ἐπὶ τόκῳ τὰ δέκα πρὸς ἑνδεκαῆμισυ, ἡ καὶ ἀγοράζειν κτήματα ἐπικερδῆ, καὶ ἀφιερῶν διὰ γραμμάτων εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, ὥστε διὰ τοῦ καρποῦ ἐκείνων καὶ τοῦ τόκου τῶν ἐτέρων ἄσπρων διακυβεῖν αὐτοὺς τὸν μισθὸν τῶν διδασκάλων καὶ τὴν τροφήν τῶν δώδεκα μαθητῶν, μηδενὸς ἔχοντος ἄδειαν ἐν τοῖς πέντε τούτοις κεφαλαίοις ἐναντιωθῆναι τῷ μητροπολίτῃ, μήτε τῶν ἐπιτρόπων, μήτε τοῦ διδασκάλου, μήτε τῶν μαθητῶν, μήτε ἄλλου τινός, ἀλλὰ τούτον μόνον εἶναι τὸν διοικητὴν, συναινούντων καὶ συνυπουργούντων καὶ τῶν ἐπιτρόπων καὶ συμβουλευόντων ἐν πᾶσι, πλην ἐχούσης τῆς θελήσεως αὐτοῦ τὴν κυρίαν ἐν πᾶσι τούτοις· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου μηδεὶς τῶν γεννησομένων μητροπολιτῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἔχειν ἄδειαν εἰσερχεσθαι ἐν τῇ διοικήσει τοῦ σχολείου τούτου, οὔτε ἐν τοῖς χρήμασιν, οὔτε ἐν τοῖς κτήμασιν, οὔτε ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ διδασκάλου, ἡ τῶν μαθητῶν, ἡ τῶν ἐπιτρόπων, οὔτε ἐν τῷ εἰσοδήματι τῆς ἐκκλησίας ταύτης, πλην τοῦ μνημοσύνου τῶν ὀνομάτων αὐτῶν· ἀλλ' εἰ καὶ τυχὸν ἐπίσταται γράμματα, μὴ ἄδειαν ἔχειν ἀποκαθίστασθαι αὐτὸν διδάσκαλον τῆς σχολῆς καὶ ἀποβῇ τὸν διδάσκαλον ἐπὶ τῷ λαμβάνειν αὐτὸν τὸν μισθὸν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ παντελῶς αὐτὸν μὲν ἀπέχειν τούτων πάντων, τοὺς δὲ τότε ἐπιτρόπους διακυβεῖν ἅπαντα, τὴν τε σχολὴν καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐνορίας ταύτης, καὶ τὰ χρήματα καὶ κτήματα ταῦτα, τὰ

ἀφιερωθέντα παρὰ τοῦ ἄρχοντος καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τεθνηξομένου τῶν ἐπιτρόπων, ἢ τοῦ ἀφροντίστως διακειμένου, καὶ αὐτοὺς μόνους εἶναι κυβερνήτας τῆς σχολῆς καὶ οὐδὲνα ἄλλοι· καὶ παρὰ τοὺς δώδεκα μᾶς θητάς, εἰ εἰσὶ τινες θέλοντες μαθητευθῆναι διὰ τροφὴν οἰκείας αὐτῶν, μὴ κακοὶ ὄντες, ἐχέτωσαν ἄδειαν εἰσερχεσθαι εἰς τὴν σχολὴν καὶ σπουδάζειν· ἐζήτησε δὲ ὁ ἱερώτατος οὗτος μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης κύρ Βαρθολομαῖος χάριν τῆς αὐτοῦ ὑπουργίας καὶ τοῦ κόπου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναντιρρήτως εἰσάγειν τοὺς ἐπιτρόπους τὰ πικρία, εἰ τύχωσι τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, εἰς τὸ σχολεῖν ἐπὶ τῷ διδάσκειν καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα τῆς ἐλληνικῆς δηλονότι διαλέκτου καὶ ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων, καὶ διατρέφεσθαι ἐκεῖνα, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητάς καὶ συνεχωρήθη αὐτῷ. Ἐπὶ τούτοις τοιγαροῦν ἅπασιν, εἰς βεβαίωσιν δηλονότι καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἐγγραχθέντων, γέγραπται καὶ τὸ παρὸν χρυσόβουλλον σιγιλῶδες καὶ ἐπεδόθη τῇ σεβασμίας ταύτῃ σχολῇ τοῦ διαληφθέντος ἐντιμοτάτου ἄρχοντος κύρ Μανολάκη· ὅστις δ' ἂν τῶν πάντων φανείη ἐναντίος τῇ τοιαύτῃ ἀγαθοεργίᾳ φθόνῳ καὶ ἐμφύτῳ κακίᾳ κινούμενος, καὶ θέλων ἀνατρέψαι τὴν σχολὴν ταύτην, ἢ σκάνδαλον προξενῆσαι φανερώς ἢ κρυφίως τῶν ἱερομένων ἢ λαϊκῶν ἀρχιερέως ἢ ἱερέως, ἄρχων, ἢ ιδιώτης, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐν ἔτει 'αχξθ' κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον, ἐπινεμήσεως ζ'.

ΣΗΜ. Μετεγρᾶφη ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2α κώδικος τοῦ Κριτίου σελ. 126—28 καὶ ἐστὶν ἐκδοσθέν ἐκ τοῦ Πατριάρχου Μεθοδίου Γ' Μορώνη τοῦ ἀπὸ Ἑρακλείας.

**Ὁ πατριάρχης Φώτιος
ὡς πατὴρ ἅγιος τῆς Ὁρθοδόξου
Καθολικῆς Ἐκκλησίας.**

Τοῦτο καὶ μόνον τὸ συναξάριον ἀρκεῖ νὰ φημῶσι τοὺς ἀννουμένους τὴν ἐκ παλαιοῦ ἀναγνώρουν τοῦ Φωτίου ὡς πατὸς ἁγίου τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας· ἀρκεῖ προσέτι τὸ Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδόξου· ἀρκεῖ δὲ περιπλέον ἡ προμνησθεῖσα συγγραφὴ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης· ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες ἡμεῖς νὰ καταγραφῶσι καὶ ἕτερά τινα περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἱστορικῶς ἀναμφισβήτητα μαρτύρια, πρὸς ὅτι πλείστην καρποφορίαν τῶν ἀγιολόγων καὶ τῶν προσποι-

ουμένων ἐν τῷ θέματι τούτῳ ἱκανῆς ἅμα καὶ σχετικῆς ὕλης ἀγνοίαν, δὲν ὀκνοῦμεν ἐκ τῶν μαρτυρίων ἐκεῖνων νὰ παρὶθμῶμεν τὰ ἐξῆς σπουδαιότατα.

Ὀλίγιστα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φωτίου ὁ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος Ἀρέθας ὁ Καισαρείας ἐν τινὶ πονήματι περὶ τῶν Ἀρμενίων ἐγράφη ταῦτα.³⁴ ἀλλὰ τὰ μὲν ἴτως καὶ πέρα τῆς προθέσεως ὁ δηλωθεὶς λόγος διεζωγράφητε, πολλῶν καὶ μεγάλων οὐμενουν ἡλικῶν ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐξαιρετὴν τὰ τῆς εὐσεβείας πιστώσασθαι καὶ πρὸς ἐνδίκους εὐθύναι τοὺς ἀντιλέγοντας παραστήσασθαι τὸν ἐπὶ τούτοις ἀγῶνα διηθληκότων ἐπὶ λαμπροῖς τοῖς στεφάνοις καὶ αἰοίδμοις ταῖς ἀναρρήσεσι μεθ' ὧν καὶ ὁ χθὲς τε καὶ πρῶν ἱερός μὲν τὸ γένος, ἱερώτερος δὲ τὴν σοφίαν, ὅση τε θεία καὶ ὅση τῆς κατ' ἀνθρώπου λογίζεται· τίς οὗτος; ὁ τοῖς οὐρανίοις ἀδύτοις τανῶν ἐγκατοιχιζόμενος Φώτιος, ὃς τοῖς ἐνταῦθα εἰκαιολογοῦσι τῶν Ἀρμενίων ὑμῶν γενναίῳ λόγῳ καὶ θεοφιλεῖ ψυχῇ, παραστήματι καὶ ἀνανταγωνίστῳ γνώμῃ καὶ διαρκεῖ, σοφῶς ἐφορμήσας εἶχε μὲν τῶν ἀντιπάλων ὅσον φιλήκοον, ὅσον σύνεσιν οὐ παρέσφηλεν, ὅσον ταῖς ὑποθήκαις ἢ τοῖς σταθμοῖς τοῦ Θεοῦ δίκαιον ἐναυλίσασθαι κτλ. Καὶ πάλιν· τῇ 5 ἡ αὐγούστου τοῦ 917-ου ἔτους, τουτέστιν εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φωτίου, ἀπέθανεν ἡγιασμένος ὁ πεπτωκὼς πατριάρχης Εὐθύμιος.³⁵ τότε δὲ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ μετακομισθέντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ αὐτὸς πρωτόθρονος Ἀρέθας ἐξ ἐντολῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐξεφώνησε τὸν εἰς Εὐθύμιον ἐπικήδειον λόγον, ἐν ᾧ πρᾶδᾳλλει τοῦτον πρὸς διαφόρους ἁγίους καὶ ὁμολογητάς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐνα τούτων ἀπαριθμῶν ἰδίᾳ τὸν Φώτιον, αἰοίδιμον μὲν, ὡς λέγει, τοῖς διωγμοῖς, δεδοξασμένον δὲ τοῖς θανάτοις.³⁶ Ἐτεῖ πάλιν 920-ῳ τοῦ Τόμου τῆς Ἑνώσεως συν-

34. Κώδις 441ος ἐν τῇ συνοδικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας, φολ. 43b—44a.

35. Περὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ Εὐθυμίου ὁρᾷ Δοσίθεον ἐν τῇ ἱστορίᾳ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων, Ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σ. 742. Πρὸς Εὐγενίου Βουλγάρου ἐπιστολὴν πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρικον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν γινόμενων ἐν αὐτῇ θυσιαίων, Ἀθήνησιν 1844, σ. 21.

36. Κώδις 441ος ἐν Μόσχᾳ, φολ. 56b. Ὁ πρὸς τὸν πατριάρχην Εὐθύμιον λόγος τοῦ Ἀρέθα μετεφράσθη εἰς γλῶσσαν λατινικὴν καὶ κατεχωρίσθη ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Λιπομάνου De vitis Sanctorum (Venetiis 1554, τ. 3)· ἐντεῦθεν δὲ μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Migne Patrol. grec. τ. 146, σ. 793—806.

ταπτομένου ἐν συνόδῳ³⁷, παρόντων ἐν αὐτῇ καὶ λεγάτων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας³⁸, δὲν ἐλησμονήθη νὰ προστεθῇ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ὄνομα τοῦ Φωτίου καὶ ὡς ἁγίου καὶ ὡς κανονικοῦ πατριάρχου· ἀλλὰ καὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ ἀποθανόντος ἡγιασμένου ἔτει 925-ῳ, πάλιν τότε καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καταχωρισθέντος ἐν τῷ Τόμῳ συνεξεφωνήθη ὁ πρὸς τὸν Φώτιον διατεταγμένος ἐκκλησιαστικός μακαρισμός· τοῦτ' αὐτὸ ἐγένετο καὶ ὅτε ὁ πατριάρχης ἀπέθανε Στέφανος ὁ 2-ος, καὶ ὅτε

37. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς συντάξεως τοῦ τόμου τῆς Ἐνώσεως, δι' οὗ κατεδικάσθη συνοδικῶς ὡς ἄθεσμος ὁ τέταρτος γάμος· καὶ τὰ διὰ τοῦτον γινόμενα σκάνδαλα κατέπαυταν, ὅρα Βαλαμῶν ἐν τῷ Συντάγματι τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. 4, σ. 103—104· καὶ πάλιν ὅρα Βλάσταριν αὐτόθι, τ. 6, σελ. 159.

38 Ἀφ' οὗ χρόνου ἐγένετο ὁ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ τέταρτος γάμος (ἔτ. 907), ἀναγνωρισθέντος ἤδη τούτου οἰκονομικῶς ἐν συνόδῳ μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχῶν καὶ διὰ λεγάτων ὑπὸ τοῦ πάπα Ρώμης Σεργίου τοῦ 2ου, ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία, τῆς ἀθεσμίας ταύτης μὴ μετασχούσα, διέκοψε τὴν μετὰ τῆς ἰσχυρῆς κοινωνίαν τῆς, παρατείνασα τὴν διακοπὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ἕφ' ὅσον ἐπατριάρχει ἐν Κων/πόλει Νικόλαος ὁ Μυστικός. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Λέων διὰ τῶν παπικῶν λεγάτων ἀπέσπασε τὸν Νικόλαον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, βίβλ. καὶ παρανόμως ἀνακηρύξας αὐτὸν αὐτοῦ πατριάρχην τὸν Εὐθύμιον, καὶ οὕτως ἐπανελήφθη τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἡ κοινωνία μετὰ τῆς ἐν Κων/πόλει. Ἐπανελθόντος ὁμοῦ τοῦ Νικολάου τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον (μηνὶ μαΐῳ ἔτ. 912), ἤδη τοῦ Λέοντος μετανοήσαντος ἐπὶ τῇ ἀθέσμῳ τετραγαμίᾳ του, πάλιν ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία διέκοψε τὴν μετὰ τῆς Ρώμης κοινωνίαν τῆς, ὡς ἐμμενέτης τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς ἐν τῷ διὰ τοῦ ἀθέσμου θεσμοῦ τῆς τετραγαμίας προξενηθέντι τῇ Καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ στίγματι. Ἀποθανόντος ὁμοῦ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ ἐκ τοῦ γάμου ἐκείνου γεννηθέντος αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τὸν τέκνον τοῦ πατρὸς καταλαβόντος ἐν τῇ βρεφικῇ του ἡλικίᾳ, αὐτοῦ δὲ τοῦ πατριάρχου Νικολάου διορισθέντος καὶ ἐπιτρόπου τῆς βασιλείας, ἡ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔνωσις μετὰ τῆς ἐν Ρώμῃ ταχέως ἐγένετο, τοῦ τότε πάπα Ἰωάννου τοῦ 10ου ἀναγνωρίσαντος τὸ δίκαιον τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ Νικολάου καὶ τὸ ἄθεσμον τῆς προγεγενημένης ἐπὶ Σεργίου τοῦ 2ου πράξεως περὶ τοῦ τετάρτου γάμου· διὸ καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν λεγάτους, Θεοφύλακτον καὶ Κάρον ἐπισκόπους, οἵτινες ἔτει 920ῳ, συνόδου γενομένης, ἀπεκήρυξαν τὴν τετραγαμίαν, συνταχθέντες τότε ἐν αὐτῇ τοῦ τόμου τῆς Ἐνώσεως, τοῦ καὶ τὸν Φώτιον ἐν τοῖς ἁγίοις μακαρίζοντες. Τὴν συμμετοχὴν τῶν παπικῶν λεγάτων ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἀνεκοίνωσεν ἐπισήμως ὁ πατριάρχης Νικόλαος εἰς Συμεῶνα τὸν ἀρχόντα Βουλγαρίας· συνεχίρη δ' ἐπὶ τῇ ἐνώσει καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν Ἰωάννην. Ὁρα Migne Patrol gr. τ. 111, σ. 176, 248, 249, 253, 256, 280.

τοῦτον ὁ πατριάρχης διεδέξατο Τρύφων³⁹. Τέλος δὲ ρητέον, ὅτι, πλὴν τῆς 6-ης φεβρουαρίου, ὅτε λειτουργικῶς ἐτελεῖτο τοῦ ἁγίου Φωτίου ἡ σύναξις, καὶ πλὴν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδόξιας, ὅτε πανδημῶς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐμακαρίζετο ὁ Φώτιος, εἶχε θεσπισθῇ ἀπὸ τοῦ 920-ου ἔτους νὰ πανηγυρίζεται κατ' ἔτος εἰδικὴ ἑορτὴ μηνὶ ἰουλίου, «Ἐνώσεως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» ὀνομαζομένη⁴⁰, καθ' ἣν, τοῦ Τόμου τῆς Ἐνώσεως ἐκφωνουμένου, ἐμακαρίζετο διαδοχικῶς σὺν ἑτέροις ἡγιασμένοις πατριαρχαῖς καὶ ὁ Φώτιος· ἡ δὲ πανηγυρίς αὕτη συνήθης ἦτο ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας. Οὕτω λοιπὸν καὶ διὰ τοῦ Τόμου τῆς Ἐνώσεως ἡ τοῦ Φωτίου ἀγιότης ἦτο ἀνεγνωρισμένη καθ' ὅλον τὸν 10-ον αἰῶνα ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἣ τότε τότε συγκατηρήθει καὶ τὸ παπᾶτον τῆς Ρώμης. Αὐτὸς δὲ ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ Μυστικός ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ πατριαρχεῦντος ὀνόμαζε τὸν Φώτιον ἁγιώτατον πατριάρχην, ἐν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ μέγιστον καὶ αἰδίδιμον, ἐμὸν ἐν πνεύματι ἁγίῳ πατέρα, ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ καὶ πολὺν τὰ τε θεία καὶ τὰ ἀνθρώπινα⁴¹. ἀλλὰ καὶ εἰκόνες ὑπῆρχον τοῦ ἁγίου Φωτίου, ὡς δεικνυτὶν ἐν σχέδιον τοιαύτης ἐν τινὶ κώδικι τῆς μεγίστης λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου⁴².

Ὅποιον δὲ σεβασμὸν εἶχον τῷ 12-ῳ αἰῶνι οἱ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς τὸν Φώτιον δεικνυσι τοῦτο, ὅτι οἱ πατέρες τῆς ἔτει 1156-ῳ γενομένης ἐν Κ/πόλει μεγάλης συνόδου παρήγαγον ἐν αὐτῇ καὶ ἐδέξαντο καὶ ἐνέγραψαν μαρτυρίας δογματικὰς ἐκ συγγραφῶν τοῦ Φωτίου⁴³. χαρκτηριστικὸν δὲ εἶναι

39. Zachariae, Jus graecoromanum, τ. 3, σ. 227—233. Α. Π. Κερμαῆς Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, τ. 3, σ. 19.

40. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. 4, σελ. 104 τομ. 6, σελ. 159. Μ. Γεδεώ, ἐν τῷ Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγῳ, 26, σ. 19.

41. Migne. Patrol. graec. τ. 111 σ. 36, 37, 365.

42. Ὁ κώδιξ οὗτος περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὰ Ἀμφιλόγια τοῦ Φωτίου, ἐγγράφῃ δὲ τῇ 10ῃ ἐκανταετηρίδι καὶ οὐχὶ τῇ 13ῃ, ὡς ἐσφαλμένως ἐδόξαζεν ὁ τῶν Ἀμφιλοχίων ἀθηναῖος ἐκδότης Σοφοκλῆς ὁ ἐξ Οἰκονόμων· τὸν κώδικα τοῦτον εἶδομεν ἡμεῖς ἔτει 1895ῳ· ἡ ἐν αὐτῷ εἰκὼν τοῦ Φωτίου, ἣν ἐξίδωκε κάπως ἀκριβῶς ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος, εἶναι δυστυχῶς ἐφθαρμένη, μολονότι φαίνεται ὅτι παρ' αὐτοῦ τοῦ τεχνίτου ἔμεινεν ἐξ ἀρχῆς ἀτελείωτος. οὐχ ἦτον ὁμοῦ τὸ σχεδιογράφημα αὐτῆς εἶναι τέλειον. Ὁ Φώτιος ἐν αὐτῇ παρίσταται καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἀποστολικοῦ, ἐνδεδυμένος στολὴν ἀρχιερατικὴν, φέρων περὶ τὴν κεφαλὴν τὸ γνώρισμα τῆς ἀγιότητός του, στέφανον δόξης, καὶ τῇ δεξιᾷ εὐλογῶν τὸν ἡγιασμένον Κυζίκου μητροπολίτην Ἀμφιλόγιον.

43. Migne, τ. 140, σ. 173.

καὶ τοῦτο, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1169 καὶ 1176, ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου, πρέσβεις ἐκ Ρώμης ἐλθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐζήτησαν τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν ἑνωσιν· καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διὰ λόλους ἐπιγαμίας καὶ φιλίας πρὸς τοὺς Φράγκους ἦτο πρὸς τὴν ζητηθεῖσαν ταύτην ἑνωσιν λίαν ἐνδοτικός, καὶ παντὶ τρόπῳ τούτης τὴν ἐπιτυχίαν ἀναζητῶν τέλος ὑπέβαλε τὰ κατ' αὐτὴν εἰς συνοδικὴν τοῦ πατριάρχου διάσκεψιν· ἀρνούμενου δὲ τοῦ πατριάρχου διὰ σοβαροὺς λόγους νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις τῶν παπικῶν ἀποστόλων, ὁ βασιλεὺς ἐρωτᾷ τοῦτον οὕτω. «Καὶ πῶς ὁ κατ' ἀρχῆς κατὰ τούτων (= τῶν Λατίνων) γράψας τὰ δεινότερα—οἶδας τὸν ἄνδρα, τὸν Φώτιον λέγω—, αὐτὸς πάλιν τὴν τούτων κοινωνίαν προσήκω;» (879—880). Ἄλλ' ὁ πατριάρχης ἀποστομίζει τὸν βασιλέα εἰπών. «Εἰ μὲν καὶ ἀμαρτάνειν εἰς τοῦτο παραχωροῦμεν τὸν Φώτιον (τουτέστιν, ὅτι ἐδέξατο τὴν κοινωνίαν τῶν Λατίνων), ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνοι δικαιοῦνται· νόμος γὰρ ἐκ παραβάσεως οὐ συνίσταται, καὶ οὐχ οἷς ἔφθασέ τις διαμαρτεῖν ἐν ἐκείνοις πρέπον ἀκολουθεῖν, ἀλλ' ἐν οἷς ὡς ἀρίστως εἰργάσασθαι, ἐν ἐκείνοις ἔπεται χρή· οὕτω γὰρ καὶ τῶν ὅσοι τῶν εὐσεβούντων ἦσαν ποτε, εἴτα δὲ πρὸς αἵρεσιν ἐκκεκλίκασι. Τὰ μὲν οὖν ὀρθῶς ἔχοντα ἀσπαζόμεθα, τὰ δὲ τούναντίον μισοῦμεν καὶ βδελυσσόμεθα, καὶ τὸ ὠφέλιμον συλλεγόμενοι τὸ περιττὸν καὶ μὴ λυσιτελὲς ἀποπτύομεν· νυνὶ δὲ ἀλλ' οὐδὲ τὸ οἰονοῦν ἐσφάλλαι συμβαίνει, ὅσον περὶ τὸ προκείμενον ζήτημα, τὸν θεϊότατον τοῦτον ἄνδρα, οὐδὲν ἄλλο μείζον ἐκ τῆς ἐκείνου πολιτείας τῆς τοιαύτης ἡμῖν ἐγχειρήσεως παρατχόμενον, τοῦ ἀπορρῆξαι λέγω καὶ ἀποκόψαι τοὺς ἀθέους Ἰταλοὺς καὶ κακόφρονας· καὶ ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις, οὕτω δὴ καὶ τούτοις τὸ ψεῦδος παρρησιάζεται, καὶ τοῦτον αὐτὸν καλὸν διαιρέτην καὶ κακὸν συναφέα τινὲς εἰπεῖν οὐκ ἠδέσθησαν, ὡς ἄλλως τῆς ἀληθείας ἐχούσης καὶ τοῦ ἁγιοτάτου Φωτίου οὐχ ἀπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε μετὰ τὴν πολλὴν ἐκείνην καταδρομὴν τοὺς διαβληθέντας προσδεξαμένου καὶ ἐαυτῷ καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐνώσαντος, ἀλλὰ πρῶτον ἀπολαβόντος ἐχέγγυον ἀσφαλές, ὡς εἰς τὸ ἐξῆς εὐσεβήσουσι καὶ τῆς προτέρας βλασφημίας ἀπόσχονται, καὶ ἐς αὐτὴν, ὡς οὐκ ὠφελον, κατηνέχθησαν· ἤδη δὲ καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον εἰς αὐτὸν ὀρθῶς ἐγχαράξαντες, καὶ οὕτω πιστεύειν ἀνομολογήσαντες καὶ μηδὲν προστιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν, τὸν δὲ τοιοῦτον τολμῶντα μετὰ τῆς μερίδος τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν καὶ τῆς ψευδοῦς πλάνης προσηλατῶν τίθεσθαι· οὐ μόνον δὲ

πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἑτέρους τρεῖς πατριάρχας τὰ αὐτὰ διεπράξαντο⁴⁴, κατὰ τὴν ἀρχῇθεν συνήθειαν, ἥ κελεύει πάντα τὸν ἀρχιερατικῆς προεδρίας καταξιούμενον, καὶ μᾶλλον τῆς πατριαρχικῆς τε καὶ μεζονος, πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ συμπατριάρχας συστατικῶς ἐκπέμπειν ἐπιστολάς ἐγκυκλίους, δι' ὧν τῆς οἰκουμένης ἀπανταχῇ τὴν οἰκίαν διατρανοῦσιν εὐτέθειαν καὶ τὸ ταυτόφρον ἐπὶ τῇ πίστει τοῖς προλαβοῦσι πατράσι καὶ ὀρθῶς δογματίσαι· τοῦτο γάρ, οἶμαι, βαθέως ὑποδηλοῦν τὸ περιληφθῆαι ἐν τῷ κανόνι, ὃ τοὺς Ἰταλοὺς προσεδέξατο, ἐν ὅτινα ὁ ἁγιοτάτος Φώτιος ἀπόβλητον ἡγεῖται καὶ ἀπαράδεκτον, διὰ δὲ τούτου μίσην καὶ ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, ὡς ἀπὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ καθήκοντος δείκνυται, καὶ ὁ πάπας τῆς παλαιότερας Ρώμης καὶ ἡ ὑπ' ἐκεῖνον συναγωγὴ οὕτως ἔχη καὶ ἀποστρέφεται⁴⁵. εὐδελον γὰρ ἐντεῦθεν, ὡς οὐδὲν ἐκεῖνος ἄλλο μετεχειρίζετο ποικίλως τοῦ φαινομένου τι πλέον ὑπονοεῖν τε καὶ διαπραττεσθαι (οὐχὶ μεμπτέα ποικῶν, ἀλλ' οἰκονομίας λόγοις, κατὰ τοὺς σοφωτέρους τῶν λατρῶν, οἱ τὰς μελλούσας νόσους ἐντέχνως προανακόπτοντες, προφυλακτῆριά τινα φάρμακα τοῖς εὐπολήτοις δέξασθαι τι τῶν προσδοκησίων παθῶν πολλάκις ἐπιδιδόσιν), ἀλλ' ἢ τὸ καὶ αὐτοὺς τούτους τοὺς Ἰταλοὺς μὴ ἐπ' ἀδείας κεκτῆσθαι παραχαράττειν κατὰ τι τὸ ἀληθές, εὐερίδως ὡς τούτω ἐνέχονται, τῷ μηδὲν ἀπαῖδον τῇ γνώμῃ Γραικῶν καὶ τῶν αὐτῶν προστατευόντων πνευματικῶς περὶ τὰ θεῖα καὶ πρὸς τὸ σέβας αὐτὸ ἀνατρέχοντα διαπραττεσθαι· εἰ δ' οὖν καὶ τι τοιοῦτον τολμήσαιεν, ὑπὸ τὸ ἀνάθεμα εἶεν, ὡς αὐτοὶ προφθάναντες ἐβεβαίωσαν⁴⁶».

44. Ἐντεῦθεν δὴλον, ὅτι ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ 8ος ἐνώπη τὴν ἐκείνου Ἐκκλησίαν μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐδημοσίευσε πᾶσι τοῖς πατριαρχαῖς τοῦτ' αὐτὸ ὀρθόδοξον ὁμολογίαν πίστεως, ἀναθεματίζας δηλαδὴ ὡς αἱρετικούς τοὺς πιστεύοντας εἰς ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ.

45. Νοεῖται ἐντεῦθα ὁ 1ος κανὼν τῆς 8ης οἰκουμενικῆς συνόδου, οὗ τὸ κείμενον ὅρα προχείρως ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ Συντάγματι τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. 2, σ. 705.

46. Κώδιξ τῆς λαύρας τοῦ βασιλεῦς Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίου I 120, φύλ. 51b—52. Κώδιξ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ Διονυσίου 274ος, φύλ. 41—42. Τὸ τεμάχιον, ὅπερ ἀνωτέρω παρετέθη κατὰ λέξιν, ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς κώδιξι περιεχομένου «Διαλόγου, ὃν ἐποίησε ὁ ἁγιοτάτος καὶ σοφώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κύριος Μιχαὴλ ὁ Ἀγχιάλου πρὸς τὸν πορφυρογέννητον βασιλέα κύριον Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν περὶ τῆς τῶν Λατίνων ὑποθέσεως, ὅτι πολλοὶ τῶν ὑπὸ τὸν πάπαν ἀρχιερέων καὶ ἐπισκόπων καὶ πρεβιέων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβον, τῶν Ἐκκλησιῶν ζητοῦντες τὴν

Ἀφιεμένοι δὲ κατὰ μέρος καὶ συνόδων πρακτικὰ καὶ γράμματα πατριαρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν οἷς δηλαδὴ τοῦ Φωτίου ἡ μνήμη διαδοχικῶς γεραίρεται, παρατιθέμεθα τῶρα ἐνταῦθα ἑτέρου εἶδους μαρτυρίας, τοῦτ' αὐτὸ λειτουργικάς, τὴν ἐκ παλαιοῦ φανερούτας λειτουργικὴν παράδοσιν τῆς πρὸς τὸν ἅγιον τοῦτον ἄνδρα διδομένης τιμῆς. Ἡ ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διατύπωσις, περὶ ἧς εἴπομεν τὰ δέοντα πρότερον, ὑποστᾶσα σὺν τῷ χρόνῳ μεταβολὴν τινά, ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἐν ἰσχύϊ καὶ νὰ σημειοῦται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον αἰῶνα ἀντιγραφομένοις ἢ ἀνανεομένοις λειτουργικοῖς συναξαρίοις, ὡς ἀποδεικνύουσι πολυάριθμα τούτων ἀντίγραφα, διατηρούμενα ἔτι καὶ νῦν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, οἷον ἐν ταῖς ἀθωναῖς, ἐξ ὧν ὁ ἡγιασμένος μοναχὸς Νικοδήμος ὁ Ἀγιορείτης ἐν τῷ οἰκίῳ Συναξαριστῇ, τῷ νῦν εἰς χρῆσιν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς ναοῖς, μετακενώτας ἀνέγραψε δίστιχόν τι εἰς τὸν ἅγιον Φώτιον καὶ τὴν ἐξῆς διάταξιν· (6 φεβρουαρίου) Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, οὗ ἡ σύναξις τελεῖται ἐν τῷ προφητείῳ τοῦ τιμίου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῷ ὄντι ἐν τοῖς

Ἡμερίαις⁴⁷. Ἐτερον δὲ πάλιν συναξάριον, τὸ λεγόμενον *Synaxarium Claromontanum* ἢ *Synaxaire de Sirmond*⁴⁸, περιέχει ἐν ἐαυτῷ τὴν ἐξῆς διατύπωσιν· (6 φεβρουαρίου) Μνήμη τοῦ ὁσίου Βάρσανουρίου καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κ]πόλεως Φωτίου· τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ προφητείῳ τοῦ ἁγίου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῷ ὄντι ἐν τοῖς Ἡμερίαις⁴⁹. Ὁμοίᾳ πάλιν διατύπωσις μετὰ διστίχου ὑπάρχει ἐν ἑτέρῳ συναξαρίῳ, γραφέντι ἔτει 1295-ῳ καὶ νῦν εὑρισκομένῳ ἐν τῇ συνοδικῇ τῆς Μόσχας βιβλιοθήκῃ (ἀριθ. 345, φύλλ. 227)⁵⁰. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ ἀντιγράφῳ τοῦ 13-ου αἰῶνος, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν τῇ δημοσίᾳ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πετροπόλεως (ἀριθ. 231, φύλλ. 166), ἡ ὁριζήσα διατύπωσις ἔχει οὕτω· Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (=6 φεβρουαρίου) μνήμη

ἔνωσιν καὶ μηδὲν τι ἕτερον ἀπαιτοῦντες, ἢ παραχωρήσαι τῷ πάπᾳ τῶν πρωτείων καὶ τῆς ἐκκλησίας, δοῦναι δὲ τούτῳ καὶ τὸ μνημόσυνον». Ἀντίγραφον τοῦ τύποις ἀνεκδότου διαλόγου ἔδωκεν ἡμῖν φιλικῶς Χρύσανθος ὁ Λοπαρίδης, ὅπερ αὐτὸς οὗτος ἐξέγραψεν ἐν Ἀγίῳ Ὅρει ἔτει 1887-ῳ, παραδεδοθέν δὲ τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο ἐξ ἑτέρου ἀγνώστου ἡμῖν ἀετιγράφου ὑπὸ L. Allatii (*De ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione*, σ. 555). Ἀντίγραφα πλήρη ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Escorial καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀγίου Ὁρους (ὅρα E. Miller, *Catalogue des manuscrits grecs de la bibl. de l'Escorial*, σ. 503. S. Lambros, *Catalogue of the greek manuscripts on mount Athos*, τ. 1, σ. 363), οἷον ἐν ταῖς ἡδὴ μνηθείσαις καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἧς τὸ ἀντίγραφον ἐμελέτησε Πορφύριος ὁ Οὐσπένσκις (Τέσσαρες ὁμιλίαι Φωτίου, καὶ κρίσεις περὶ αὐτῶν), Πετρούπολις 1864, σ. 96—98). Ἐκ τοῦ διαλόγου τούτου φανερὸν εἶναι, ὅτι Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς προσέκλινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον πρὸς τὴν οὐνίαν, καὶ ἴσως αὐτὸς χαριζόμενος ταῖς ἐκ Φράγκων γυναιξί του καὶ τοῖς ἀκολουθοῦσι αὐτῶν ἐγένετο τότε ὁ αἴτιος τῆς διαδόσεως δυσμενῶν περὶ τοῦ Φωτίου εἰδήσεων διὰ τῶν λαϊκῶν συγγραφέων τῆς αὐλῆς του, οἷον τῶν χρονογράφων Μανασσῆ καὶ Γλυκᾶ· περὶ τῶν πρὸς τὴν οὐνίαν διαθέσεων τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ σχετικὴ τις ὕλη εὑρίσκεται καὶ ἐν τῷ ἐξῆς βιβλιαρίῳ: A. Theiner et Fr. Miklosich, *Monumenta spectantia ad unionem ecclesiarum graecae et romanae, maiorem partem e sanctioribus Vaticani tabulariis edita*, Vindobonae 1872, σ. 6—7.

47. Νικοδήμου Ἀγιορείτου Συναξαριστῆς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, 3η ἐκδοσις, Αἰ' ἡνρητὶ 1868, τ. 1, σ. 443.

48. Ὑπ' ἀριθμὸν 16220ν ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου· οὗ τὴν περιγραφὴν ὅρα ἐν τῷ *Verzeichnis der griech. Handschriften der kgl. Bibliothek zu Berlin*, τ. 1, σ. 96.

49. *Acta Sanctorum*, Aug. τ. 1, Parisiis 1867, σ. 112. Πρὸς (H. Delehaye) *Le Synaxaire de Sirmond*, Bruxelles 1895, σ. 34. Ὁ λογιώτατος ἱησοῦτης Ἰωάννης ὁ Martinov (*Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, Bruxelles 1862, σ. 63—64) ἔρρῳει, ὅτι μόνον τὸ *Synaxaire de Sirmond* εἶχε τὸν Φώτιον καταγεγραμμένον ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων, καὶ ἐπειδὴ ἐκ τούτου ἐπέτρεψεν ἐαυτῷ νὰ πιστεύῃ, καθὰ καὶ ὁ Pinius πρότερον, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Φωτίου καταγράφη τάχα ab aliquo privato et audaci schismatico ἐν τῷ σερμονιακῷ συναξαρίῳ, δὲν ἠμέλησε ταῦτο χρόνως καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ τοῦ Φωτίου νὰ προσθέλῃ μὲ λίξεις ἀπιστεῖς καὶ αὐθάδεις· τοσοῦτον δὲ ὁ Martinov ἦτο φίλος καὶ μεταδότης τῆς ἀληθείας, ὥστε, ἂν καὶ αὐτὸς οὗτος ἦτο Ρώσος καὶ κάλλιστος γνώστης τῆς σλαβικῆς γραμματολογίας, ἐβεβαίωσε μετὰ πεισμονῆς τοὺς συντάκτας τῶν *Acta Sanctorum*, ὅτι in nullo menologio slavico mentio fit de Photio· τοῦτ' ὅπερ εἶναι ψεῦδος, [ὥς] βεβαιούμεθα ἐξ ἀνωτέρου συγγραφῆς. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου Μόσχας (ρωσ.) 1865, σ. 30· ἧς ὁ λογιώτατος συγγραφεὺς ρητῶς λέγει, ὅτι ἐν παλαιοῖς σλαβικοῖς συναξαρίοις εὑρισκομένοις ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Μόσχᾳ Θεολογικῆς Ἀκαδημίας, τὸ ὄνομα τοῦ Φωτίου εἶναι καταγεγραμμένον μεταξὺ τῶν ἁγίων τῇ 6ῃ φεβρουαρίου, καθὰ καὶ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς συναξαρίοις· λυπηρὸν δὲ εἶναι, ὅτι τὰ σλαβικά ταῦτα συναξάρια δὲν ἐμελετήθησαν εἰσέτι, ἂν μὴ δι' ἄλλο τι, ἀλλὰ τοῦλάχιστον διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς καταγωγῆς τοῦ νῦν ἐν χρῆσιν παρὰ τοῖς Ρώσοις συναξαρικοῦ προλόγου, οὗ τὰ ἀντίγραφα δὲν εἶναι, καθὰ φαίνεται, παλαιότερα τοῦ 13ου αἰῶνος.

50. Ἀρχιμ. Βλαδηνάου, Συστηματικὴ περιγραφή τῶν χειρογρ. τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδ. Βιβλιοθήκης, σ. 536. (ρωσ.).

τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως :—

Θνήτκων Φώτιος «Οὐ ταραττομαι» λέγει, ἀπρὸς τὴν τελευταίαν ὡν προητοιμασμένος». Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ προφητείῳ τοῦ ἁγίου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῷ ὄντι ἐν τοῖς Ἡρεμίας.

Ἐκτὸς τῆς συναξαρικῆς ταύτης διατυπώσεως, ἥτις εὐρίσκεται ἐν πολλοῖς διαφόρων ἐποχῶν λειτουργικοῖς, ὡς εἶπομεν, συναξαρίοις, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι πολὺ σπουδαιότεροι λειτουργικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς ἀδικόπου μνήμης τοῦ Φωτίου ὡς ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας. Τῶν μεγάλων δηλαδὴ καὶ ἐξόχων αὐτῆς ἁγίων πατέρων ἢ μαρτύρων αἱ μνήμαι, ὅσαι τὴν τέλεσιν ἀπῆρτον ἰδίας πανηγύρεως, ἐσημειοῦντο κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τοῖς ἰδίᾳ λειτουργικοῖς βιβλίοις, τουτέστιν ἐν τοῖς μηνολογίοις τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου· πολυάριθμα λοιπὸν τῶν βιβλίων τούτων ἀντίγραφα περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Φωτίου ὑπὸ τὴν β-ην φεβρουαρίου, παρὰ δὲ τοῦτο καὶ διάταξιν τῆς ἀναγνωστῆς τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εὐαγγελικῆς ἢ ἀποστολικῆς περικοπῆς· οἷον ἐν τῷ μεμβρανίνῳ Εὐαγγελίῳ I No 3 (LVI) τῆς ἐν Πετροπόλει δημοσίας βιβλιοθήκης (ἐγγραφή δὲ τοῦτο τῷ 10-ῳ ἢ μάλλον τῷ 11-ῳ αἰῶνι)⁵¹ διατάσσεται ὁ λειτουργῶν ἱερεὺς ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Φωτίου νάπαγγέλλῃ δημοσίᾳ τὸ ὠρισμένον τῇ 3-ῃ σεπτεμβρίου Εὐαγγέλιον, τουτέστι τὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἱερομάρτυρος Ἀνθίμου Νικομηδείας· τοῦτ' αὐτὸ διατάσσεται ἐν ἑτέρῳ τοῦ 11-ου αἰῶνος Εὐαγγελίῳ, ὅπερ εὐρίσκεται ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ σερμιναρίῳ τῆς Ταυρίδος⁵²· καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ Εὐαγγελίῳ τοῦ 12-ου αἰῶνος, εὐρισκομένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μοσχολιτικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας, ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ διάταξις⁵³.

(ἔπεται συνέχεια)

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ

51. E. de Muralt, Catalogue des manuscrits grecs de la bibl. Impériale publique, St Petersburg 1864, σ. 32.

52. Α. Ἰωάννου, ἑλληνικὸν χειρόγραφον Εὐαγγέλιον, εὐρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ σερμιναρίου Ταυρίδος. Ἰδε σημειώματα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ρωσικ. Ἀρχαιολ. Συλλόγου. Ἐν Πετροπόλει 1886, τ. 1, σ. 125 καὶ 136. (ρωσ.).

53. Ἀρχιμανδρίτης Σέργιος, Πλήρες Μηνολόγιον, Ἐν Μόσχᾳ 1876, τ. 2, σ. VIII καὶ 32. Καὶ εἰδήσεις ἐκ φιλικῶν ἑπιστολῶν.

ΤΟΠΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

Πρὸς ἀναστήλωσιν ἀκριδῇ καὶ ἀρτίαν τοῦ παρελθόντος τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους χρήσιμος ἡμῖν ἐστὶν ἡ ἔρευνα καὶ σπουδὴ οὐχὶ τῶν πατριαρχικῶν γραμματοφυλακείων, ἀλλὰ συλλογῶν ἰδιωτικῶν κυρίως ἐπιστολῶν ἐπιφανῶν ἐλλήνων ἀγγελλότων τὰ καλῶς ἢ κακῶς αὐτοῖς πεπραγμένα, ἢ ξένων τὰ καθ' ἡμᾶς κρινόντων, ὡς καὶ τῶν ἀρχαίων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καθεστηκυῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἱερῶν ραῶν. Ἐκδίδωμι σήμερον ὡς βραχέως ἀναγραφὴν τοιούτων, ἀνήκουσαν εἰς τὸ γραμματοφυλακείον τοῦ ραοῦ τῶν Ταξιαρχῶν κατὰ τὸν Ἀράπλου, τὸ Μιχαήλιον δηλαδὴ : Μέγα Ρεῦμα.

§

Ὁ περὶ τῶν ἐν Βοσπόρῳ ραῶν, ἱερῶν ἐπίσημα ἐλλληνικὰ γράμματα, κυρίως τῶν τῆς ἐν Ἑρωπαϊκῆς ἀκτῆς, ἐπιχειρεῖ πράγμασιν ἀδυνάτοις. Ἐξ ὧν ἡρενησα, μόνον περὶ τοῦ ραοῦ τοῦ Μεγάλου Ρεύματος ἐπέσθην μέχρι σήμερον ὅτι κέκτηται συλλογὴν ἀρχαίων ἐγγράφων, ὡς δὲ τοιαῦτα κέκτηται καὶ οἱ ραοὶ Διπλοκιοτίου· δυστυχῶς, καὶ διὰ τῶν ἐγγράφων τούτων οὐδεμία γνῶσις γίνεται μοι ἱστορικῇ εἰδήσει περὶ τῆς βυζαντινῆς τῶν ραῶν τῆς ἐν Ἑρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου καταγωγῆς. Ἡ ἕπαρξις ὁμῶς δικαιωμάτων τινῶν ἐν αὐτοῖς, δι' ὧν ἐψηφίζοντο νόμοι καὶ διατάξεις ἐφαρμοζόμεναι πᾶσι, δείκνυσιν ὅτι οὐχὶ τῶν τελευταίων αἰώνων εἰσι γέννημα τὰ δικαιώματα ταῦτα.

Ὁ ραὸς τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ὡς οἰκοδομὴ οἷα φαίνεται σήμερον, ἐστὶν ἔργον τοῦ 12' αἰῶρος, ὡς δείκνυσιν ἐπιγραφὴ σωζομένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ περιβάλλοντος τὸν ραὸν τοίχου, καθ' ἣν ἀνεκαιρίσθη κατὰ μάγον τοῦ 1677 ὁ ραὸς ἐπὶ Μαρωλάκη τοῦ ἐκ Καστορίας.

Τὸν πλοῦτον τοῦ ραοῦ τούτου συναποτελοῦσι τὰ ἐγγραφα αὐτοῦ, ὡς ἀναγραφὴν εἶδον μόνον, γενομένην πρὸ ἐνὸς αἰῶρος, καὶ ἣς ἐκδίδωμι τὰ σπουδαιότερα μέρη, συμπληρῶν τὴν ἐν λόγῳ ἀναγραφὴν, ἥτις ἐπὶ τὴν ἱστορικὴν, τὴν νομικὴν, καὶ τὴν διοικητικὴν ἔποψιν κέκτηται μεγίστην, κατ' ἐμὲ, σημασίαν. Περὶ τῆς ἀσυνόδου διαφυλάξεως συλλογῶν τοιούτων ἢ Ἐκκλησία πάντοτε ἐμερίμνα, καὶ τοῦ γένους ἡμῶν οἱ πρόκριτοι ἐφαίνοντο μεριμνῶντες. Ἀπ. ῥα δ' ὁ μὐθος τῆς ἀληθείας· τῇ 31 ὀκτωβρίου 1803, κατ' αἰτησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριῶν, ἐχόντων τὰς γνώμας καὶ τῶν ἐν Πάτρῳ συμπολιτῶν αὐτῶν, ὁ οἰκουμένικος πατριάρχης Καλλίνικος Ε' ἐξέδωκεν ἀφοριστικὸν γράμμα συνοδικὸν κατὰ τῶν ἐχόντων καὶ κρατούντων τὸν ἀπολεσθέντα πρὸ πολλοῦ κοινὸν κώδικα τῆς Πάτμου, λεγόμενον κοινῶς ἐπὶ τῶν κα

τοίκων «ἀλάνα», ἐν ᾧ ἐσημειοῦντο γράμματα ἀναφερόμενα εἰς ἰδιωτικὰς καὶ κοινὰς ὑποθέσεις : Τοιαῦται αὐστηραὶ πατριαρχικαὶ διαταγαὶ συνετέλουν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀποσωθέντων, θεία μοῖρα, καὶ εἰς αὐτὰς ὀφείλομεν τὴν περίσωσιν, ἐν χρόνοις παλαιότεροις, τῶν ἐπισήμων τούτων καὶ σπουδαίων γραμμάτων, ἃ τὸ πρῶτον τῷ παρ' ἡμῖν δημοσίῳ καὶ τοῖς ἐν Ἑνρώπῃ γνωστὰ καθίστημι.

Ἐχει δ' οὕτως ἡ παλαιὰ τούτων ἀναγραφὴ, ἥς, ὡς εἶπον, ἐκλέγω τὰ κυριώτερα μέρη :

α 1797 ἀπριλίου 29. **Ἡ καταγραφὴ** τῶν ὁσων γραμμάτων καὶ σερετίων ἦτον εἰς τὸ σενοῦκι, ὅπου εἶχεν ὁ ἄρχων Λογοθέτης κύριος Σκαρλάτος τὰ ὅποια σήμερον μᾶς ἔδωσεν.

Ἀκριβὴς καταγραφὴ ὁλῶν τῶν φερμανίων τῆς χώρας Ἀρναούτ-κιοῦ μενούμερα καὶ με παράστασιν περιληπτικὴν τῆς ὑποθέσεως κάθε φερμανίου.

1. Ἐν ἔτει 1117. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί διὰ νὰ μὴ πληρώνη τὸ Ἀρναούτ-κιοῦ, ἀβαρίζι, νοζοῦλι, τιρπάνι, καὶ ἄλλα τεκλίφια, με τὸ νὰ εἶναι μουάφικον, ὡς χωρίον βάκφι τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ.

2. Ἐν ἔτει 1198. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί καὶ πρὸς τὸν μποσταντζή πατὴν διὰ νὰ μὴ ζητῶνται τὰ ἔξοδα τοῦ κεσφίου, καὶ τοῦ ἱλαμίου, καὶ τοῦ μπουμπασίρη παρὰ τῶν ἐγγχωρίων δι' ἐκείνους ὅπου καζάιλεν ἤθελον χαταλανδιασθῇ εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἤθελον ἀποθάνῃ εἰς τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τοὺς εὐγάλῳσιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

3. Ἐν ἔτει 1129. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Τερσανέ ἐμηνή διὰ τὸ ταχσίλι τοῦ μισθοῦ τῶν δέκα μαρνέριδων ὅπου ἐπῆγαν με τὰ γαλόνια κάτω, ἀψκῆ ἔτος.

4. Ἐν ἔτει 1200. Φερμάνι διὰ τὸ νερόν τοῦ ἀγιάσματος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ δερὲ, ὁμοῦ καὶ τὸ ἱλάμη αὐτῶν.

5. Σουρέτι τοῦ φερμανίου τοῦ ἀγιάσματος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ τοῦ δερὲ.

6. Ἐν ἔτει 1108. Φερμάνι πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί διὰ νὰ μὴ πληρώνη τὸ Νεοχώριον, Ἀρναούτκιοῦ, Θεραπειά, Μπεσίκτασι, καὶ Ὀρτάκιοῦ, καζιμά καὶ κιορὲκ ἀχτζεσί.

7. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν καϊμακάμ πασᾶ καὶ Γάλατα μουλασί καὶ πρὸς τὸν μεμούρην τοῦ εὐγάλματος τῶν μαρνέρων, ὅτι ἄγκαλα καὶ τὸ Ἀρναούτκιοῦ νὰ εἶναι σερπέσιχον* ὡς βάκφι τοῦ Σουλ-

τάν Ἀχμέτ, καὶ τὰ δοσίματά του νὰ δίδονται εἰς τὸ βάκφι.

8. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί, καὶ πρὸς τοὺς ναίπιδες τοῦ Νεοχωρίου καὶ Ἀρναούτκιοῦ ὅτι ἀπὸ τοὺς τριάντα μαρνάρους ὅπου διὰ φερμανίου διωρίσθησαν εἰς τὸν τερσανᾶν διὰ τὰ γαλόνια, τοὺς εἴκοσι νὰ δώτῃ τὸ Νεοχώρι καὶ τοὺς δέκα τὸ Ἀρναούτκιοῦ.

9. Ἐν ἔτει 1131. Φερμάνι διὰ νὰ μὴ πληρώνησι μουκατὰ τὰ ὀσπήτια καὶ οἱ τόποι ὅπου δὲν εἶναι ἀπερασμένα εἰς τὸ δευτέρῳ τοῦ βακουφίου, καὶ δὲν ἔχωσι καὶ σενέτι τοῦ βακουφίου.

10. Ἐν ἔτει 1089. Φερμάνι περιέχον, ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ Σταμμάτη ἔδωσεν ἀρζουχάλι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της, προσκλαιομένη ἀπὸ τοὺς λοιποὺς κληρονόμους διὰ τὸ ὀσπήτι, ὅπου ὁ ἀνδρας της ἐπὶ ζωῆς του ἐπώλησεν εἰς αὐτήν, καὶ αὐτοὶ ζητοῦσι νὰ τὸ βάλλωσιν εἰς τὴν λοιπὴν περιουσίαν· ὅθεν καὶ προστάζεται ὁ Ἰσταμπόλ ἐφένδης νὰ θεωρήσῃ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νὰ τὴν δικαιώσῃ, διὰ νὰ μὴν ἐνοχλεῖται περὶ τοῦ ὀσπητίου.

11. Ἐν ἔτει 1107. Χοντζέτι ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐπλήρωσαν πρῶτον γρόσια 50 σουρατ ὁμοῦ με τοὺς ἐγγχωρίους, ὕστερον τὰ κατέδασαν 20 καὶ ἐπλήρωσαν τρεῖς χρόνους πρὸς 20, καὶ τώρα δὲν θέλωσι νὰ πληρώσωσι· ὅθεν ἐπροστάχθησαν νὰ τὰ πληρώσωσιν.

12. Ἐν ἔτει 1064. Φερμάνι πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί διὰ νὰ πληρώσωσιν οἱ Ἑβραῖοι τὰ τεκλίφια μαζί με τοὺς ἐγγχωρίους κατὰ τὸ δευτέρῳ, καὶ ὁ περὶ τούτου φετφᾶς.

13. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγγχωρίων κατὰ τῶν Ἑβραίων ὅπου δὲν θέλωσι νὰ πληρώσωσι μαζί τὰ τεκλίφια κατὰ τὸν φετφᾶν, χοντζέτι, καὶ φερμάνι ὅπου ἔχωσιν εἰς χεῖρας τῶν οἱ ἐγγχωριοί, τὸ ὅποιον διωρίσθη εἰς τὸν Γάλατα κατισί καὶ τὸ μετὰ τὴν κρίσιν περὶ τούτου χοντζέτι, ὅτι νὰ πληρώσωσι, καὶ ἡ συμφωνητικὴ περὶ τούτου ὁμολογία τῶν Ἑβραίων.

14. Φερμάνι πρὸς τὸν καϊμακάμ πασᾶ καὶ Γάλατα κατισί διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ζήτησιν τοῦ μποσταντζήπαση διὰ τὸ τρυγος, ὅστις . . . ἐπρόσταζε νὰ μὴ τρυγήσωσι, καὶ νὰ κατεβάσωσι τὸ σταφύλι τους εἰς τὰ ὀσπίτιά τους οἱ ἐγγχωριοί.

15. Σουρέτ τοῦ ἐκδοθέντος φερμανίου κατὰ τὸ 1198 ἔτος χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί καὶ μποσταντζήμπασην, διὰ νὰ μὴ ζητῶνται τὰ ἔξοδα τοῦ κεφσιοῦ, καὶ ἱλαμίου, καὶ μπουμπασίρη παρὰ τῶν ἐγγχωρίων δι' ἐκείνους ὅπου καζάην ἤθελον χα-

* κεκτημένον αὐτονομίαν.

ταλανδιασθή εις τὸ ρεῦμα, καὶ ἤθελον ἀποθάνῃ εἰς τὸ χωρίον ἀποῦ τοὺς εὐγάλωσιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

16. Ἐν ἔτει 1199. Φερμάνι πρὸς τὸν Γάλατα κατισί καὶ μπουσταντζήμπασην διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ χαστᾶ χανέ τῶν ἐβραίων ὅπου ἔφτισαν πλησίον τῆς χώρας κατὰ τὸ ἰλάμη τοῦ Γάλατα κατισή.

Β'.

Ἀκριβὲς καταγραφὴ τῶν ἰλαμίων
μὲ ρούμερα, καὶ μὲ σύντομον περιλήψιν
τοῦ κάθε ἰλαμίου.

1. Ἀρζηχάλι τῶν ἐγχωρίων διὰ νὰ εὐγαλθῇ ἀπὸ τὸ κἀιδι τὸ ἰλάμι ὅπου εἶχε γίνῃ κατὰ τοὺς 1194 περὶ τοῦ γιασακίτζη, ὅτι νὰ εἶναι εἰς· καὶ ἰλάμη ἐν ἔτει 1196, ὅτι οὕτως εἶχεν ἀποφασισθῇ τότε μὲ μεκτοῦπι τοῦ ἀγᾶ.

2. Ἀρζηχάλι τῶν ἐγχωρίων, δι' οὗ προσκλαίονται περὶ τοῦ ἀγᾶ διὰ τὸ τεκλίφι τοῦ μπαϊραμλικιοῦ, καὶ σεφᾶ μελδιλικιοῦ καὶ παναγίρ ἀκτζεσί, καὶ μπουγιουρουλδὶ πρὸς τὸν Γάλατα κατισή διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ρηθείσας ἀπαιτήσεις.

3. Ἀρζηχάλι κατὰ τοῦ Γιάννη καὶ Μάρκου τῶν μπακτζεβάνιδων, ὅτι ἔκλεισαν τὸν δρόμον τοῦ τρεξίματος τοῦ σελίου, καὶ ἐκ τούτου προξενεῖται μεγάλη ζημία εἰς τὰ ὀσπήτιά τους· καὶ ἰλάμι μπουγιουρδισμένον ἐν ἔτει 1205 ἔπει, νὰ χαλασθῇ τὸ σφάλισμα, ὅπου αὐτοὶ ἔκαμαν, καὶ νὰ τρέγῃ τὸ σέλι ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου ἀπ' ἀρχῆς ἔτρεχε.

4. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων, διὰ νὰ κριθῶσιν μὲ τὸν σούμπασην τοῦ Μπεσικτασίου, διὰ τὴν ζήτησιν, ὅπου ἔκανε διὰ τὸ σταφύλι, ὅπου ἔφεραν διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Ἰσάρι καὶ Σθένην, καὶ ἰλάμι μπουγιουρδισμένον, ὅτι νὰ μὴ ζητῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἐναντίον τῆς παλαιᾶς συνηθείας.

5. Μπουγιουρδισμένον ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων διὰ τὸ ἀθαέτι, ὅπου ἐζήτει ὁ Τζαούσογλου Μεχμέτης ἀπὸ αὐτοῦ διὰ τὸ σταφύλι τῶν ἀμπελιῶν τῆς χώρας.

6. Ἐν ἔτει 1138. Χοτζέτι, ὅτι οἱ ἐγχώριοι ἔκαμαν δαβᾶν ἀπὸ τὸν σούμπασην διὰ τὸ ρέσμη τῶν σταφυλίων, λέγοντες ὅτι διὰ μὲν τὸ ξενικὸν σταφύλι, ὅπου ἔφεραν διὰ θαλάσσης, ἐπλήρωσαν πρὸς ἕνα παρᾶν τὸ γιούκι, διὰ δὲ τὸ ἀπὸ Στένην, Ἰσάρι καὶ ἄλλα περὶ αὐτῶν μέρη διὰ ξηρᾶς μετὰ ζῶα δὲν ἐπλήρωναν, τὸ ὅποσον μὲ τὸ νὰ τὸ ἀπέδειξαν μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἰσαρλίδων τούρκων ἐπροστάχθη ὁ σούμπασης νὰ μὴ ζητῇ.

7. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων διὰ τοὺς διορι-

σθέντας 10 μαρνάρους γεμιτζίδες παρακλητικὸν εἰς τὸ νὰ προσταχθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι φυλαὶ νὰ βοηθῶσιν· καὶ ἰλάμι τοῦ ὅτι νὰ προσταχθῶσι καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων χωρίων, δηλ· τοῦ Κουρούτζεσμῆ, Ὀρτακιοῦ καὶ Μπεσικτασίου εἰς τὸ νὰ βοηθῶσιν, διὰ τὸ ὅποσον χρῆζουσιν ὑψηλοῦ φερμανίου.

8. Ἐν ἔτει 1046. Χοτζέτι ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Νεοχωρίου ρεῖζηδες τῶν καραβίων μὲ τὸ νὰ ἔδειξαν μπουγιουρουλδὴ, πῶς οἱ ρεῖζηδες κάτοικοι τοῦ Ἀρναούτκιοῦ ἔδωσαν μαζὴ τῶν τὸ οὐτζρέτι τῶν κολαούζιδων τῶν βασιλικῶν κατέργων, ἐπροστάχθησαν νὰ δίδωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς.

9. Ἰλάμι περὶ τῆς Ἑλένης τῆς διωγμένης μὲ ἰλάμι ἀπὸ τὸ Τζιγκέλικιοι, καὶ εὐρίσκετο νοικατόρισα εἰς τὸ σπῆτι τῆς Σουλτάνας, ἣ ὅποια ἐπροστάχθη νὰ τὴν διώξῃ διὰ τὴν ἀθλιότητά της καὶ τὸ ἐπεσχέθη.

10. Ἰλάμι τῆς Ἑλένης, καὶ τῆς Κουτζοελλένης, τῆς Δόμνας Βαρνιώτισας, τῆς Κασσοῦς Μαχμουρλαμείζινας καὶ τῆς Σουλτάνας τοῦ Καροτζόγλου διὰ νὰ διωχθῶσιν ἀπὸ τὸ χωρίον.

11. Ἰλάμι διὰ τὸν καλπακτζή Σάβδαν, τὸν νοικατόρα τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι εἶναι ἀχρεὺς καὶ νὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸ χωρίον.

12. Ἰλάμι ὅτι οἱ ἐγχώριοι ἔκαμαν δαβᾶν διὰ νὰ διωχθῶσιν ἀπὸ τὸ χωρίον ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ πατήρ του Γεώργης, οἱ ὅποιοι ὑπεσχέθησαν ὅτι μίαν ἐβδομάδα ὕστερον θέλουσιν εὐγεῖ ἀπὸ τὸ χωρίον.

13. Ἰλάμι διὰ νὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸ Χάσκιον ἡ Φωμαθιανὴ Σμαράγδα διὰ τὴν ἀπλότητά της.

14. Ἰλάμι τοῦ Δημητράκη μπακάλη καὶ τῆς συζύγου του διὰ νὰ εὐγαλθῶσιν ἀπὸ τὸ σπῆτι, ὅπου κάθηται, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀχρεῖας πολιτείας ἀμφοτέροι.

15. Ἰλάμι διὰ τὴν κακὴν πολιτείαν τοῦ Ἀνδρέου καὶ τῆς γυναικὸς του Ἰστάγκας διὰ νὰ διωχθῶσιν ἀπὸ τὸ χωρίον.

16. Ἰλάμι ὅτι οἱ ἐγχώριοι ἔκαμαν δαβᾶν διὰ τὸν Χριστόδουλον δουβαρτζήν πῶς φέρει ἀρώστους εἰς τὸ σπῆτι του, καὶ ἀποῦ ἀποθάνωσι πέρνει τὴν περιουσίαν των, καὶ αὐτοὶ ἐνοχλοῦνται καὶ τζερεμλανδίζονται ἀπὸ τοὺς κληρονόμους των, καὶ ἀπὸ τοὺς πεῖσμαλτζίδες, καὶ νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κίνημά του, τὸ ὅποσον αὐτὸς ὑπεσχέθη, λέγων ὅτι ἂν δὲν παύσῃ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ παιδεύεται.

17. Ἐν ἔτει 1190. Ἰλάμι περὶ τῶν καϊκτζήδων, ὅτι ὑπεσχέθησαν, εἰς τὸ μονοκοῦπι καῖκι νὰ μὴ πέρνωσι περισσοτέρους ἀπὸ ἀνθρώπους 7 πρὸς

παράδες 2 τούς οποίους πάλιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ τοὺς φέρνωσιν εἰς τὸ χωρίον.

18. Ἐν ἔτει 1196. Ἰλάμι περὶ τῶν καϊκτζήδων ὁμοιον κατὰ τὸ ἰλάμι ὅπου ἐγίνε κατὰ τὸ 1190 ἔτος.

19. Ἐν ἔτει 1207. Ἰλάμι ὅτι ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸ χωρίον χαμάλιδες δὲν ἦτον καὶ κατὰ ζήτησιν τῶν ἐγχωρίων διωρίσθησαν 4 χαμάλιδες ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ πέρνωσι χαμαλιάτικα εἰς τὸ τζεκι τῶν ζύλων παράδες 4 ἀπὸ τὴν σκάλαν ἕως εἰς τὸ Τσεσμέ πασῇ, καὶ μακρύτερα 5 παράδες καὶ ἕως εἰς τὸν Γενὶ μαχαλὲ 4, καὶ εἰς τὰ πλησίον μέρη πρὸς παράδες 2.

20. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων, ὅτι δὲν θέλουσι νὰ πληρώσωσι τὸν χισέ τους τῶν ἐξόδων τῶν διορισθέντων μαρνάριδων μερικοὶ ρωμαῖοι, ἀρμένιδες, καὶ ἔβραῖοι· καὶ ἰλάμι ὅτι ἐκ τῶν δέκα κατ' ἔτος διδομένων μαρνάριδων οἱ τρεῖς εἶχον διορισθῇ εἰς τὸ Ἀρναούτχισι, οἱ τρεῖς εἰς τὸ Ὀρτάκχισι, οἱ 2 1]2 εἰς τὸν Κουρού τζεσμέν, καὶ ὁ 1 1]2 εἰς τὸ Μπεσί-κτασι.

21. Ἀρζουχάλι τῆς Γαρουφαλιᾶς κατὰ τῶν τότε ἐπιτρόπων, ὅτι μὲ διαφόρους τρόπους ζητοῦσι νὰ πάρωσι τὸ σπῆτι της, καὶ τὴν ἐνοχλοῦσι· καὶ ἰλάμι, ὅτι οἱ ρηθέντες ἀπεκρίθησαν πῶς οἱ νοικατόρισαις ὅπου ἔχει εἰς τὸ σπῆτι της, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπὸ τὸν Μαρμαρᾶν, τὸ ὅποιον εἶναι ἐναντίον τῆς προσταγῆς, τὴν εἶπαν νὰ τὰς ἀποβάλλῃ διὰ νὰ πηγαίνωσιν εἰς τὸν τόπον τους, καὶ μὲ τὸ νὰ τὸ ὠμολόγησεν καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια, ἐπροστάχθη διὰ νὰ τὰς στείλῃ.

22. Ἐν ἔτει 1088. Χοτζέτι ὅτι οἱ παξιμαδάδες ὀλωντῶν χωρίων πληρῶνουσιν ὅλα τὰ τεκλίφια τῆς χώρας μαζὴ μὲ τοὺς λοιποὺς ἐγχωρίους, καὶ ὅχι καθὼς ζητᾷ ὁ Χασᾶν ἀγᾶς ὁ κεχαγιᾶς τῶν παξιμαδάδων.

23. Ἐν ἔτει 1208. Ἰλάμι διὰ τοὺς παλικτζίδες τοῦ χωρίου, ὅτι ἐκτὸς τοῦ, ὅτι δὲν ἐφύλαξαν τὴν προγεγονυῖαν συμφωνίαν τους ἐμποδίζοντες τοὺς ταπλακιάριδες δοκιμάζουσιν οἱ ἐγχώριοι δυσκολίαν, ὅθεν νὰ δοθῇ ἄδεια εἰς τοὺς ταπλακιάριδες νὰ πωλῶσι καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζονται ἀπὸ τοὺς ρηθέντας.

24. Ἐν ἔτει 1209. Ἰλάμι διὰ τὸ εὐγαλμα τῆς ρούσας ἀπὸ τὸ χωρίον.

25. Ἐν ἔτει 1209. Ἰλάμι διὰ τὸ εὐγαλμα τῆς ἀδελφῆς τῆς ρούσας ἀπὸ τὸ χωρίον.

(ἔπεται συνέχεια)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

— *Πατριαρχικὴ λειτουργία.* — Μετὰ τῆς συνήθους ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπείας καὶ τάξεως ἐτελέσθη τῇ περελθούσῃ Α' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ ἡ εἰθισμένη πατριαρχικὴ λειτουργία. Τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συρρεῦσαν εὐσεβεῖς ἐκκλησιαστικαὶ ἦν πολυπληθέστατον. Τῇ Α. Θ. Π. τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ συνιερουργήσαν οἱ ἐκ τῶν ἁγίων συνοδικῶν μητροπολίται Κυζίκου, Βερροίας, Σηλυβρίας, Σωζουχαθουπόλεως, Σερβίων καὶ Κοζάνης, Ἐλευθερουπόλεως καὶ τοῦ παρεπιδημοῦντος ἁγίου Βιζύης, τῶν σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν Δέρκων ἱερουργοῦντος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, τοῦ ἁγίου Ἀμασειᾶς ἀπόντος ἐνεκα ἀσθενείας καὶ τοῦ ἁγίου Μαρωνείας ἱερουργοῦντος ἐν τῷ ἐν Παλατῇ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἐν τῷ ναῷ παρέστη ἱστάμενος ἐν τῷ πρυθρονίῳ καὶ ἡ Α. Ε. ὁ ἀρχὼν Μ. Λογοθέτης Στραρχὴ βέης Ἀριστάρχης.

Κατὰ τὸν ἱσπερινὸν ἐξεφώνησεν ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος κατὰλληλον λόγον, κατωτέρω δημοσιευόμενον, ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἀρχιμανδρίτης Βήρηναιος.

— *Καταρτισμὸς τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου.* — Τῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν (ἀπὸ Ρόδου) Κυζίκου, Ἀμασειᾶς, Σωζουχαθουπόλεως, Χαλδαίας καὶ Σερβίων καὶ Κοζάνης συμπληρωσάντων τὴν κεικονισμένην διετὴ αὐτῶν περίοδον ὡς συνοδικῶν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀποχωρούντων ἤδη, ὡς καὶ τῶν πρό ἱκανοῦ χρόνου εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῶν ἐπαρχίαις ἀπελθόντων μητροπολιτῶν (ἀπὸ Σκοπίων) Πελαγονίας καὶ Προικοννήσου, κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς παρελθούσης Τρίτης, προεδρευομένην ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐγένετο ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν. Προσεκλήθησαν δὲ διὰ τὴν νέαν συνοδικὴν περίοδον, πάντες κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ Συνταγματικῷ ἦτοι οἱ σεβασμιώτατοι μητροπολίται Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἁγίου Κυζίκου, Ἀμασειᾶς Ἀνθίμος (τῆς ληξέσης περιόδου αὐτοῦ οὗσης ἀριστίνδην) ἐκ τῆς Α' στήλης τοῦ Συνταγματικοῦ Σμύρνης Βασίλειος καὶ Ἰμβρου Παῖσιος ἐκ τῆς Β' στήλης εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἁγίων Πελαγονίας καὶ Σωζουχαθουπόλεως· Κορυτσᾶς Γερβάσιος, Γριθενῶν Δωρόθεος καὶ Λέρου καὶ Καλύμνου Ἰωάννης ἐκ τῆς Γ' στήλης εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἁγίων Χαλδαίας, Προικοννήσου καὶ Σερβίων καὶ Κοζάνης. Οὕτω κατὰ τὸν ἤδη γενόμενον καταρτισμὸν, τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς νέας περιόδου ἀποτελοῦσιν οἱ ἐξῆς ἀρχιερεῖς: Δέρκων Καλλίνικος, Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, Ἀμασειᾶς Ἀνθίμος, Βερροίας Κωνστάντιος, Σμύρνης Βασίλειος, Μαρωνείας Ἰωακείμ, Σηλυβρίας Κωνστάντιος,

Ἰμβρου Παΐσιος, Κορυτσᾶς Γερβάσιος, Γρεβενῶν Δωρόθεος, Λέρου καὶ Καλύμνου Ἰωάννης καὶ Ἐλευθερουπόλεως Διονύσιος.

— *Μητροπολίτης Ἀμασειας.* — Ὁ ἐκ τῶν ἁγίων συνοδικῶν σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀμασειας Ἀνθιμος ἀδιαθετήσας τῇ παρελθούσῃ ἐβδομάδι δὲν παρέστη κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Πέμπτης καὶ τοῦ Σαββάτου. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης διὰ τοῦ ἱερολογ. Τριτεύοντος Βενιζμίν διηρώτησεν ἐπανειλημμένως τὰ περὶ τῆς υἱείας τῆς Α. Σεβασμιότητος.

— *Χειροτονία Μυριοφύτου.* — Ἐν μέσῳ μεγάλης συρροῆς εὐσεβοῦς ἐκκλησιαστικῆς ἐγένετο τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ ἐν τῷ ἐν Γαλατῶν ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἡ εἰς ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Μυριοφύτου Σμαράγδου ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἁγίων συνοδικῶν σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Μαρωνείας Ἰωακείμ, τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Ἀμίδης Βενιζμίν καὶ τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου Λεύκης Πολυκάρπου.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς Ἐκκλησίας ὁ νεοχειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς διένειμε τῷ συρρέουσanti ἐκκλησιαστικῷ τὸ ἱερὸν ἀντίδωρον καὶ εἶτα ἐδέξατο τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τῶν τε ἱεουργησάντων ἁγίων ἀρχιερέων καὶ πλείστων ἄλλων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν φίλων.

— *Μητροπολίτης Βελεγράδων.* — Ὁ πανιερωτάτος μητροπολίτης Βελεγράδων Βασίλειος διὰ γράμματος αὐτοῦ, ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ παρελθόντος Σαββάτου, ῥητήσατο παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἵνα κατ' εὐθείαν ἐκ Παράμυθιας ἀπέλθῃ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ ἐπαρχίαν. Ἡ ἁγία καὶ ἱερὰ ὁμως Σύνοδος μὴ ἀποδεξαμένη τὴν αἰτήσιν ἐνετείλατο τηλεγραφικῶς τῇ Α. Πανιερότητι ὅπως ἔλθῃ κατὰ πρῶτον εἰς βασιλεῦσαν καὶ ὑποβάλλῃ κατὰ τὴν τάξιν τὰς νεομισμένας εὐχαριστίας αὐτοῦ καὶ εἶτα κατευθυνθῇ εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν.

Χθὲς δὲ ἡ Α. Πανιερότης τηλεγραφικῶς ἡγγείλεν ὅτι συμμορφούμενος πρὸς τὴν διαταγὴν τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἔρχεται εἰς βασιλεύσον.

— *Ἐπισκέψεις.* — Τῇ Τετάρτῃ ἐπισκέψατο τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὁ ἐν Γάνδη τοῦ Βελγίου καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας Φράντς Κζουμόν συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ Κωστάκη Καραθεοθωρῇ ἐφέντη, μέλους τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους. Ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ προτιθεμένη ὅπως ἐκδώσῃ πλήρη, ὡς οἶόν τε, συλλογὴν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἀνέθετο τὴν φροντίδα τῆς συλλογῆς τοιούτων εἰς τὸν διαπρεπῆ τοῦτον καθηγητὴν, ὅστις καὶ ἀπερχόμενος ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, ἀδείξ τῆς Σ. Κυβερνήσεως, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν λίαν προσηχῶς ἐζητήσατο καὶ ἐφωδίσθη λίαν προφρόνως ὑπὸ τῆς Α. Θ.

Παναγιότητος διὰ σεπτῆς Πατριαρχικῆς συστατικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τινὰς αὐτόθι μητροπολίτας.

— *Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου.* — Τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Πορφυρίου ἄγοντος τῇ παρελθούσῃ Τετάρτῃ τὴν ἐπέτειον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἑορτὴν, ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης συνεχάρη αὐτῷ τηλεγραφικῶς.

— *Μητροπολίτης Ρόδου.* — Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς παρελθούσης Δευτέρας ἀφίκετο σιδηροδρομικῶς εἰς βασιλεῦσαν ὁ πανιερωτάτος μητροπολίτης Ρόδου Ἰερόθεος προὔπαντηθεὶς ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Π. ὑπὸ τοῦ ἱερολογ. Τριτεύοντος Βενιζμίν.

Τῇ ἐπαύριον Τρίτῃ λίαν πρῶτ' ἐπισκέψατο τὴν Α. Θ. Παναγιότητα καὶ ὑπέβαλε τὰ σέβη καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ προαγωγῇ καὶ μετ' ὀλίγον ἐγένετο τῇ Α. Πανιερότητι, παραστάσῃ ἰνώπιον τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, τὸ εἰθιμικὸν Μῆνυμα καὶ εἶτα ἡ ἐν τῷ ναῷ νεομισμένη τελετὴ τῆς εὐχαριστίας.

— *Ἐπέτειος ὀνόματος.* — Τοῖς ἐκ τῶν ἐριτίμων ὁμογενῶν Θεοδώρῳ Μυρογορδάτῳ, Θ. Τζούνη, Θ. Ἀποστολίδῃ καὶ Θ. Κουρδζῇ ἄγουσι τῷ παρελθόντι Σαββάτῳ τὴν ἐπέτειον τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἑορτὴν, ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διεβίβασε τὰς συγχαρητηρίους αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῷ μὲν πρῶτῳ διὰ τοῦ πανοσιολογ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου Χρυσόστομου, τοῖς δὲ λοιποῖς διὰ τοῦ πανοσιολογ. Δευτερεύοντος Παρθενίου.

— *Κανονισμὸς Θεολογικῆς Σχολῆς.* — Καὶ κατὰ τὰς συνοδικὰς συνεδρίας τῆς Τρίτης καὶ Πέμπτης ἐξηκολούθησεν ἡ ἐπὶ τοῦ νέου Κανονισμοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς κατ' ἄρθρα συζητήσεις.

— *Παῦσις Ἐφοροεπιτροπῆς Βαφειχωρίου.* — Ἡ ἐν Βαφειχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου Ἐφοροεπιτροπὴ προτιθεμένη ἵνα δώσῃ χορὸν χάριν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοινότητος ταύτης εἶχεν ὁρίσει ἀπερισκέπτως ὡς ἡμέραν τελέσεως αὐτοῦ τὴν ἐσπέραν τοῦ παρελθόντος Σαββάτου, ἥτοι τὴν περὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης λαθὼν γινώσκον τοῦ πράγματος ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἐγγυρίαις ἐφημερίαι δημοσιευθείσης σχετικῆς ἀγγελίας ἐνετείλατο πάρχυτα τῷ Μ. Πρωτοσυγκέλλῳ ὅπως γράψῃ οὗτος πρὸς τὴν εἰρημένην Ἐφοροεπιτροπὴν καὶ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ χοροῦ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἡ εἰρημένη ὁμως Ἐφοροεπιτροπὴ, συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Βασιλείου χ' Γζάννη, Φιλίππου Παπαδοπούλου, Ἰωάννου Πολίτου, ἱατροῦ, Ἰωάννου Κωνστανταντινίδου ὡς καὶ τοῦ Μουχτάρη Ματθαίου Τσαλέπη, παρὰ τὴν ρητὴν ταύτην ἀπαγορεύσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς προέβη εἰς τὴν τέλει τῶν χοροῦ κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν ἐπιδείξασα οὕτω πρὸς τὰς διαταγὰς τῶν Πατριαρχείων πολιτείας πάντῃ ἀπειθῇ καὶ περιφρονητικῇ.

Τὸ Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον, λαθὼν γνῶσιν τῆς τοιαύτης ἀπειθοῦς πολιτείας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος Ἐφοροεπιτρόπων τῆς Κοινότητος Βαφειχωρίου ἐκ καταγγελίας τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας, ἀπερῆσεν ἐν τῇ προχθεσινῇ αὐτοῦ τακτικῇ συνεδρίᾳ παμψηφεί τὴν ἀμεσον παῦσιν αὐτῶν καὶ ὡς Ἐπιτρόπων, καὶ ὡς Ἐφόρων ὡς καὶ τοῦ Μουχτάρη, τὴν ἐγγραφὴν αὐτῶν ἐν τῇ μελαινῇ βίβλῳ ἐπὶ ἀποστερήσει τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων διὰ παντός, τὴν διαγραφὴν αὐτῶν συνεπῶς ἐκ τῶν ἐκλογικῶν τῆς ἐνορίας ταύτης καταλόγων, καὶ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀποράσεως αὐτοῦ ταύτης διὰ τε τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἐγχωρίων ἐλληνικῶν ἐφημερίδων. Ταῦτο χρόνως δὲ ἀνέθετο τῇ μὲν Μ. Πρωτοσυγκελλίᾳ ἕνα μέχρι τῆς σήμερον Παρασκευῆς ὑποβᾶλη αὐτῷ κατὰλογον ἐκλεξιμῶν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν παυθέντων, τῇ δὲ Κεντρικῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ ὅπως ἐξετάσῃ ἂν εἰς τὸν χορὸν τοῦτον προσῆλθον καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδάσκαλοι τῶν αὐτῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιτιμηθῶσιν οὗτοι προσηκόντως καὶ ληφθῇ σημείωσις τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἀπειθοῦς στάσεως καὶ ἀντιθησκευτικῆς πράξεως.

— *Μητροπολίτης Βάρης.*— Ἡ ἀξιότιμος Δημογεροντία τῆς πόλεως Βάρης τηλεγραφικῶς ἠγγέλει χθὲς τῇ Α. Θ. Παναγιότῃ ὅτι ἀσθενεὶ σοβαρῶς ὁ μητροπολίτης Βάρης Πολύκαρπος. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης καὶ πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἱερὰν Σύνοδον ἅγιοι Ἀρχιερεῖς ἐλυπήθησαν ἐπὶ τῇ εἰδήσει μεγάλως, καὶ παρευθὺς τηλεγραφικῶς ἐξεδηλώθη τῇ Δημογεροντίᾳ ἡ λύπη τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ διεβιβάσθησαν εὐχαὶ ἐγκάρδιοι πρὸς ταχεῖαν ἀνάρρωσιν τοῦ ἀσθενοῦς.

— *Κήρυγμα τοῦ θείου λόγου.*— Τῇ μεθύριον Β' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν κηρύξουσι τὸν θεῖον λόγον: ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὁ ἀρχιμ. Ἀγαθὰγγελος Κωνσταντινίδης· ἐν Τριβυλλίῳ ὁ προϊστάμενος ἀρχιμ. Φιλόθεος· ἐν Σκληρομυθροικίῳ ὁ Μ. Σύγκελλος Νικόδημος· ἐν Ἐξ. Μακρὰροις ὁ προϊστάμενος ἀρχιμ. Μελέτιος Κοτρόζος· ἐν Βελιγραδίῳ ὁ ἱεροδ. Σπυρίδων Βλάχος· ἐν Βλάχκῳ ὁ προϊστάμενος ἱερεὺς Ἀθανάσιος Λάσκαρις· ἐν Κοντοσκαλίῳ ὁ προϊστάμενος ἀρχιμ. Ἀντωνίος· ἐν Ἀντωνίνῃ· ἐν Γαλατᾷ (ἐκκλ. Χριστοῦ) ὁ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος ἅγιος Συνάδων Εὐγένιος· ἐν Γαλατᾷ (ἐκκλ. ἁγίου Νικολάου) ὁ προϊστάμενος ἀρχιμ. Δαμασκηνός Μοσχόπουλος· ἐν Σταυροδρομίῳ (ἐκκλ. Παναγίας, ἁγ. Τριᾶδος καὶ ἁγίου Κωνσταντίνου) ὁ ἀρχ. προϊστάμενος θεοφιλέστατος ἅγιος Χαριτυπόλεως Γερμανός μετὰ τῶν κληρικῶν θεολόγων τοῦ Πέραν· ἐν Τατκούλοις ὁ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος θεοφιλέστατος ἅγιος Παμφίλου Μελισσηνός· ἐν Φερίκιοις ὁ προϊστάμενος ἀρχιμ. Νικηφόρος· ἐν Διπλοκιονίῳ ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος Αὐρεντίος· ἐν Διπλοκιονίῳ (Πασᾶ-

Μαχαλί) ὁ ὑπορχιμικτὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἱεροδ. Γεννάδιος· ἐν Μ. Ρεθύμνι ὁ προϊστάμενος ἀρχιμ. Μιχαὴλ Τριανταφυλλίδης· ἐν Νεοχωρίῳ (ἐκκλ. Παναγίας) ὁ προϊστάμενος ἱερεὺς Παναγιώτης.

ΣΑΠΦΩ ΛΕΟΝΤΙΑΣ

Γυνὴ λογία καὶ εὐσεβής, πρότυπον ἑλληνίδος παιδωγαγοῦ, ἡ γνωστὴ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν γραμμάτων Σαπφῶ Λεοντιάς μετέλλαξε τὸν βίον τῷ παρελθόντι Σαβδότῳ. Ἡ αἰμένηστος διδάσκαλος ἅπαντα τὸν βίον αὐτῆς διήνυσσε μορφουτὰ καὶ διπλῆττουσά τὴν ὁμογενὴ θήλειαν νεότητά οὐ μόνον διὰ τῆς τελεσφορωτάτης αὐτῆς διδασκαλίας ἐμπεδοῦσα αὐτὴν εἰς τὴν πρακτικὴν εὐσέβειαν καὶ χριστιανικὴν ἀγωγὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ συγγραφῶν ἀνυστωμάτων καὶ ἠθικῶν. Πλήρης αὕτη ἀγνοῦ θρησκευτικοῦ πύρου, ἀπρκαμίλλως ἐξηκολούθησε δρῶσα καὶ εὐεργετοῦσα τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν, ἥτις τιμῶτα τὰς ἐμφύτους ἀρετὰς καὶ τὰ σπάνια προσόντα, ὅρ' ὧν περιεκοσμεῖτο, ἐνιπνιστοῦσά τὴν διέθυσιν τῶν ἀνωτάτων πρὸς ἡμῶν φυτωρίων τῆς θηλείας νεότητος ἐνταῦθα καὶ ἐν Σμύρνῃ. Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τιμῶν τὰς πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς παιδευτικὴν φερέπονον δρᾶσιν τῆς μεταστάτης σοφῆς γυναικός, ἀπέστειλε τὸν πανοσιολ. Μ. Σύγκελλον τῶν Πατριαρχείων Νικόδημον ἕνα παρὰστῇ κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτῆς, γενομένην ἐν Πέραν τῷ παρελθόντι Σαβδότῳ ἐν συρροῇ πολλοῦ ἐλλεικτοῦ καὶ λογίου κόσμου.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῆς Σαπφῶς Λεοντιάδος.

Καλεῖται ἡ Ἄννα Σόλωνος Ἀθανασιάδου, τὸ γένος Φραντζέσκου ἐκ Φερήκιοις, ὑπήκοος ὀθωμανίς, τέως μὲν κάτοικος Διπλοκιονίου, νῦν δὲ ἀγνώστου καὶ ἐπαγγέλματος, ἕνα τὴν πρώτην δικάσιμον Δευτέραν καὶ ὅραν 8ην εὐρωπαικίστι πρὸ μεσημβρίας, μετὰ τὴν παρέλευσιν τριᾶκοντα καὶ μιᾶς (ἀριθμ. 31) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης διὰ τῶν ἐφημερίδων κοινοποιήσεως τῆς παρούσης κλήσεως ἐμφανισθῇ, εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι' ἀντιπροσώπου νομίμως διωρισμένου, πρὸ τοῦ ἐν τοῖς πατριαρχείοις Πνευματικοῦ Δικαστηρίου, ὡς ἐναγομένη ἐπὶ δικαζέει ὑπὸ τοῦ ἐαυτῆς ἀνδρὸς Σόλωνος Ἀθανασιάδου ξυλουργοῦ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ ὑπηκόου ὀθωμανοῦ. Προσεπιδηλοῦται δὲ αὐτῇ ὅτι, ἐὰν μὴ ἐμφανισθῇ κατὰ τὴν ὡς ἀνω ὀριζομένην δικάσιμον, ἡ κατ' αὐτῆς ἀγωγή θεωρηθῇ σεται ἐρήμην αὐτῆς.

Ἡ προῦσα κλῆσις τρεῖς δημοσιευθήσεται κατὰ συνέχειαν διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένων ἐφημερίδων «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» καὶ «Κωνσταντινουπόλεως».

Ἐν τοῖς Π)χείοις, τῇ 20 ἰανουαρίου 1900.

Ὁ ὑπεύθυνος Ι. Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.